د تـــاتـــوبـــي

ټکټکور او پپیلې

د ځیرنې چوپړې (د ریسرچ پاڼې)

Ketabton.com

[illegible]

د مرغومي ١١، ١۴٠١ لیږدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پيل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی او مهرباني د هغه له ذاته سره ملګرې ده.

ليکي پوهه:

سرليک:	د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې
ليکوال:	ماستر انجينير صفی الله فردوس
خپرندوی:	مومند خپرندويه ټولنه
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
اېډېټور:	ماستر انجينر صفی الله فردوس
طراح او ډيزان:	ماستر انجينر صفی الله فردوس
خپرېدو نېټه :	مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لېږدی
چاپ نېټه :	مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لېږدی

(له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د چاپ رښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښووني ترې د ګټې اخيستنې اجازه نشته !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې
د څېړنې چوپړي(د ريسرچ پاڼې)

تيسس څرګندونه

د ټاټوبي پالنې لوړ حس، ودنې، هوسايني، خوښونې، خوشحالونکي شيبو جوړونکي وګړي او وګړې چې پښتون پښت ته همدا ستاين په غوره اند، واند او پند چمتو کوي، سر دردی، غم او رنځ ترې په ودنې اړوي.

په واده، کوژدې، دسمال، سونتی، ښادی، مېلمستيا، مېلې، زوکړو ورځو کې هر مسلمان نر او ښځې د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې اورې، وايې او ترې ګټنې اخلې. پښتو ژبې د هنر لېوالتيا په دې کښلې کې په دومره مېچه شتون لري، چې يوه غوره مسلمان په دې پوهه وي چې د غم او خوښی شېبو ترمنځ بېلوالی کوي، غوره سلوکو، ټنګټکور او پېيلو سره پېژند رغوي، خپلې ژبې او مېنې سره ګڼلي پښتونولي چوپړ چمتو کوي.

غټ ټکي:

1 د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ,, د هېواد ساز، موسيقي، غږ، اواز او شعرونه،، (Country Music, Musical Sounds and Poems) ..8

1.1 د افغانستان ټول سازونه تر ډېره اټکله د لنډی ، ټپې، ټېکی، مصری په ښه ويل کيږي. 8

1.2 ټاټوبي د ټنګټکور ټولې پېيلې د پښتو په لرغوني پېيل مېچه څېېزه خجېزه ټولواله روغ وي :..9

2 د پښتو ژبې ټول ګړنې او ليکني پېلې د سکالو له مخې په ۲۶ ډوله دي...11

2.1 ديني پېيلې (Religion Poem): 11

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 2 حماسي يا رزمي پېيلې (Epic Poem): 11

2. 3 بډاينې، غنايي يا بزمي پېيلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Stimulating Poem): 12

2. 4 ښوونېز يا تعليمي پېيلې (Academic, Educational Poem): . 12

2. 5 مدحي يا ستاين پېيلې (Praise Poem): 13

2. 6 انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې پېيلې (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Poem): 13

2. 7 ويرنه يا مرثيه، ساندې پېيلې (Elegy Poem or Wailings Poem): 13

2. 8 مبارکۍ، هر کلي يا د تهنيت پېيلې (Congratulation Poem or Blessed, Happiness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem): 14

2. 9 د ګيلو، ګيله منې او شکايتونو پېيلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem): 14

2. 10 وړتوب، وصفي پېيلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem): 15

2. 11 هېوادپالنې پېيلې (Country Raising Poem): 15

2. 12 دوستي باور کولو پېيلې (Trust Friendship Poem): 15

2. 13 ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem): 16

2. 14 پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem): 16

2. 15 کورنۍ ته د غاړې ايښودنې پېيلې (Submission Family Poem): 17

2. 16 ورکړې د ډالۍ ورکولو پېيلې (Generosity Gift-Giving Poem): 17

2. 17 دندې کې د ټېټوالي پېيلې (Humility Service Poem): 18

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 18 ټکرکولو مېړانې پېيلۍ (Courage Conflict Poem): 18

2. 19 د ژوند لارې لوړې ارزو پېيلۍ (Ambition Career Poem): .. 19

2. 20 زړه سوی او ربنتي ټولوالي پېيلۍ (Mercy Legal System Poem): 20

2. 21 ګور (ليد) او رهبری پېيلۍ (Vision Leadership Poem):..... 21

2. 22 مېلمه پالنې پېيلۍ (Hospitality Poem): 21

2. 23 ژبې نښتېځونکې پېيلۍ (Tongue Twisters Poem):............ 22

2. 24 متل پېيلۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem): 22

2. 25 ورمي پېيلۍ (Admonition Poem):.................................. 23

2. 26 لوڅې پېيلۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem): 23

3. ټاټوبي د ساز لوی ربنت.. 24

4. ټاټوبي د ساز کوشنی بېخليک.................................. 24

5. په ټاټوبي کې د ټنګټکور (ساز او اواز، ميوزيک) سبکونه..... 27

5. 1 وګړني ټنګټکور (ګړنی ساز او اوز، ولسي ټنګټکور، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي، شفاهي موسيقي)........................ 27

5. 2 سبک Style, Method ,, ډول، سبك، طرز، نومل، بلل، لقب ورکول. قاعده، نظم، ترتيب لار يا طريقه ،، 29

5. 3 مذهبي ساز او اوز (مذهبي ټنګټکور يا مذهبي موسيقي) 30

5. 4 لوديځ ټنګټکور (غربي ساز او اواز يا پاپ موسيقي).................... 30

5. 5 ختېځه ټنګټکور (زوړ ټنګټکور، کلاسيک ساز او اواز يا کلاسيکه موسيقي)... 31

5. 5. 1 ځای:.. 32

5. 5. 2 لغماني راګ:.. 32

5. 5. 3 د بېلګې په بڼه د پاري ځای (پاري مقام): 33

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 5. 4 سبټاک (Saptak): 33
5. 5. 5 ,, جيجيونتی: 33
5. 5. 6 ارو: 33
5. 5. 7 امرو: 33
5. 5. 8 راګ يا رګ (Raga): 33
5. 5. 9 پرزه: 34
5. 5. 10 تال (Tala): 34
5. 5. 11 ماتره (Metre):... 35
5. 5. 12 تيور يا تيورا (Tivra): 35
5. 5. 13 سور يا سوارا (Swara): 35
5. 5. 14 لی يا لهی: 35

6. ټاټوبي د ټنګټکور الې (وسايل، اسباب)............................ 36

6. 1 تاري (نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسي، زهي، ارشه يي) سازونه: 37

6. 1. 1 رباب :.. 37

6. 1. 2 تنبور: 40

6. 1. 3 چنګ:... 42

6. 1. 4 څلور تاره: 43

6. 1. 5 دمبوره:... 44

6. 1. 6 دوې تاره: 45

6. 1. 7 غجکه، چېغکه يا رېچکه: 46

6. 1. 8 سرېنده:... 48

6. 1. 9 سرنی:... 50

6. 1. 10 شپږتاره:.. 51

6. 1. 11 بينجو:.. 52

6. 1. 12 واج (وونز): 54

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 2 د پوکي سازونه (بادي سازونه) 56
6. 2. 1 سورني (سورنا، سورناى): 56
6. 2. 2 تولی (رنګړی، توله، غوږګه، نی یا کړکی) 58
6. 2. 3 ارمونيه، هارمونيه يا باجه: 60
6. 3 د وهلو ساز، ضربه يي ساز (چې اله په لاس يا ضربه وهې خپل غږ اوباسي)... 62
6. 3. 1 دايره (ديرا): 62
6. 3. 2 ډول: 63
6. 3. 3 ډولک: 66
6. 3. 4 زنګ (تال): 67
6. 3. 5 اړخبغلی، يوه سره (زېر بغلي): 68
6. 3. 6 تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې): 69
6. 3. 7 منګی (ګړی): 70
7. يادونه: 71
8. د انځورونو معلومات 72
9. Bibliography بيبلو ګرافي 75

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ,, د هېواد ساز، موسيقي، غږ، اواز او شعرونه،، Abode Music and Poems or Country) (Musical Sounds &Poems

د افغانستان ساز يوه ګډ ټکی د لوروينې او غوره اړېکې د تربګنو، ټبرونو او ژبو سره لري، پښتو، دري، ازبيکي، پشه يي، نورستاني، ګوجري، بلوچي او ۲۴ نورې ژبې د ټاټوبي د ساز کښلې بڼه د ژبو لري او د ساز کښلې بڼه (ليکل شوي، متن Text متن: سوره: موضوع، مضمون او درسي کتاب.) اساسي ستڼه رغوي.

زموږ ټاټوبی د ساز بېلا بېل سبکونه او لهجې لري، له لرغونو پښتني وګړني پېيلو نېولې لکه : لنډۍ ، ټپې، ټپکی، مصرۍ، نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپه، نيمکۍ ټپکۍ، نيمکۍ مصرۍ، لنډۍ ابزه، ټپه ابزه، ټپکۍ ابزه، مصرۍ ابزه، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هايکويۍ، پټۍ (تي خورو اړوندې پېيلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښپليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ. د پښتو ټول ګړني او ليکني پېيلو ۲۰۰ بېلابېلو کلبونو، له دري غزل او عربي غزل نېولې تر هندي راګونو پورې دود لري.

د ساز ګامونه (موسيقي قدمونه) په لويه کې ډياټونيک (پرته له ميکروټون) څخه دي او تر دې نېږدې پېر پورې څو غږګېزه او هارموني لوېدېځه بڼه د افغانستان په موسيقي باندې ډېر تاثير نه دی اچولی.

1.1 د افغانستان ټول سازونه تر ډېره اټکله د لنډۍ ، ټپې، ټپکۍ، مصرۍ په بڼه ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټالبانو ترانه (چې ټراک، جګړې، بلواګرئ، سرخندني او ربړوني ته د هڅوني په پار ويل کيږي، پرته له سندرې، پرته له سازه، پرته له ميوزيکه، سويي ټنګټکوره، ترنم او ترانې په بڼه په ستوډيو ګانو کې وايي چې ډېرى يې د ټاټوبي دودونو، کلتور او له ټولو اسلامي هېوادونو بېل بېلوالى لري؛ بل لورې ته دا هغه پېيلې نه دي چې ملايانو، مولويانو، خطيبانو، مفتيانو او شيخانو به د ادېنې او اخترونو په خطبه کې په دربېخ باندې وايي، يا پر قبر، پر سترو ناستو کې ويلې) او د دري او فارسي ترانه چې ورته (Melody, Song, Chorus) په اېنګلېسي کې واي (,, Melody: خوږه نغمه، غاړه لکه لغمانى، اهنګ، د اوازتيټوالى او لوړوالى.،، ، سندره Song, Carol : د خوشالۍ بدله: تعريف کول: فدا کاري کول: ځاربډل ،، او ,, Chorus: کورس بډله: په ننداره کې هغه بډله چه د نڅا او سندرو له پاره روزل شوې وي، په ګډه سندرې: د سندرې يوه برخه چې په ټاکلې دمه کې ويل کيږي.،،) دومره خوږوالى نه لري.

فاروق افندي د افغانستان ترک اصله موسيقي پيژندونکى په دې باور درلود چې زموږ د سيمې په جغرافيوي پولو کې هېڅ وګړني پېيله (فلکلوريک شعر) او ترانه د لنډيو غوندې د غاړو د پاللو تغزلي غنا او د خپلې د ربښتيندويه او هيجان هستونکي ژبې له پلوه دومره اوچت اولوت ځاى نه لري.

2.1 ټاټوبي د ټنګټکور ټولې پېيلې د پښتو په لرغوني پېيل مېچه څپېزه خچېزه ټولواله روغ وي:

(چې له څلورګونو څپو څخه به يې يا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې دوېيمې څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې درېيمې څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په ستېه روغې دي.

(Tone, Intonation) په هر ډول، غونډله ييز اهنګ چې کښته پورته او يا هوار يون او خوځون ومومي او خبرې او نا خبرې (انشائيه) يا امري غونډلې سره توپير وي، هممهال شعري اهنګ هم دى. ځکه پېيله (شېر، شعر يا اشلوک) هم له غونډلو او له اړوند سره توپير وي، هممهال شعري اهنګ هم دى. ځکه پېيله (شېر، شعر يا اشلوک) هم له غونډلو او له اړوند زورونو او اهنګونو سره تړاو لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پيبلې ■■ 10 چوپړی

خو کله چې پيبله (شپږ، شعر يا اشلوک) د موسيقۍ ډګر ته ور ګډېږي، نو بيا يې هغه زورنې (خجونه) او اهنګونه نور له ژبني او پيبله يي (شعري) چار پېريال را وځي او ,, موزيکل،، کېږي. په دې ترڅ کې د دغه دواړو توکو نه اهنګونه بلل کېږي: کمزورې زورني ته يې ټيټ اهنګونه وايي او اهنګونو ته يې لوړ اهنګونه او هغه بيا ,, زېږ او بمې: Pitch له پر له پسيوالي، ډېر پيښنی او د رپږدا له پلوه له پراخوالي څخه منځ ته راځي، هر څومره چې پيښنی يا تواتر شمېر زيات وي، غږ همغومره زير او هر څومره چې لږ وي، غږ همغومره بم اوريدل کېږي.

له بل پلوه که د رپږدا لمن هر څومره پراخه شي، غږ هغومره رسا او هر څومره چې لنډ تنګه شي، غږ هغومره نا رسا اوريدل کېږي.

په دې توګه غږ يا زېږ وي يا بم که منځنی، ولېدونکی يا جګېدونکی او داسې نور دي، اهنګ يا Intonation د زېږ او بم يو ډول دی، دا مانا کله چې د ګړهار په بهېر يا اوږدوکي د زېر او بمي پراختيا لمن د غونډلې په کچه وي هغه زير او بمي اهنګ بلل کېږي، اهنګ په پښتو کې ژبني ارزښت لري، د سارې په توګه خبري او ناخبري غونډلې سره توپير وي، د خبري هغې اهنګ ولېدونکی او د پوښتني هغې جګېدونکی ... . دی،،. غاړې ,, لحنونه،،.

,, غږېز تارونه: د سا (وچې) مرۍ په لوړه برخه کې حنجرې (چنغړک) دواړه دننه دېوالونو ته څلورو يا دوو جوړو مرغېړيو (عضلاتو) ځای نيولی دی چې له ډېرو ارتجاعي او نريو تارو څخه جوړ شوي دي. دغو تارو ته غږيز تارونه وايي، د غږونو د جوړيدو پر وخت سا هوا د حنجرې له تشې نه د غږيزو تارونو له منځه تېرېږي. که د سا هوا د تېرېدو پر وخت چې د غږ زېږ له پاره پر کار ولېږي، غږېز تارونه په عادي بڼه وي، په بله وينا يوه له بله سره لرې وي، هوا له تارونو سره بې که کوم ټکره تېرېږي او تارونه نه رپږدي. نو داسې غږونه منځته راځي چې هېڅ راز بنګهار او موسقيت نه لري، دا راز اوازونو ته ,, ناغږن اوازونه،، وايي. که د غږ د زېږ پر وخت غږيز تارونه سره نږدې راوړل شي، په بله وينا، د حنجرې تشه سره ورشي او د هغو مرغېړي سره راکېښکل شي، په دې توګه سا هوا تارونه پر رپږدا راوړي او داسې غږونه رامنځته کېږي چې بنګهار او موسقيت لري، دا راز اوازونو ته ,, غږن اوزونه ،، وايي. دا چې ټول پښتو خپلواک اوازونه د پيدايښت پر وخت غږېز تارونه رپږدوي، نو له دې کبله ټول غږن او خواږه دي،، (محمد رحيم، ۱۳۴۹ ل، ۵۲ چوپړی)

له دې سره، سره پرته له خبرو او پيبلو يا يوازې د تش ساز په بڼه هم شتون لري لکه (رېپراټور).

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيبله (شېر يا شعر، اشلوک) يوه ځانګړی ځای زموږ د ټاټوبي د ساز په دود کې لري.

2. د پښتو ژبې ټول ګړني او ليکني پيبلې د سکالو له مخې په ۲۶ ډوله دي.

د پښتو ټول ګړني او ليکني پيبلو ۲۰۰ بېلابېلو کلبونو زما په نظريې؛ پيبلې , اشلوک، شېر يا شعر ، د منځپانګې , سکالو، محتوا او موضوع، له مخې شپږ وېشت ۲۶ ډوله دي. لکه:

2. 1 ديني پيبلې (Religion Poem):

په دې ډول پيبلو کې ديني موضوعات، لکه: د الله ,ج، توحيد (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قيامته پورې)، د پيلني سړي (اول سړي، لومړي سړي، ابوالبشر يا حضرت ادم صفی الله) خبرې، پيبلې، کړه وړه، پښتو ژبه يې چې هغه پرې پوهېده، له الله ج څخه يې غوښتنې او په اسلامي نبغه لاره تر پاينۍ سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لويو ګناهونو يا حرامو کارونو نه کول او حلال يا روا کارونو کول، د دين د بزرګانو اقوال او لارښوونې، ژوند پيښې، عبرتناکې کيسې او په دين او مذهب پورې نور اړوند مسايل شامل دي.

2. 2 حماسي يا رزمي پيبلې (Epic Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د جنګونو، اتلوليو او ملي تاريخي وياړنو بيان په کې راغلی وي، سکالو يې پر رزم يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.

2. 3 بډاينې، غنايي يا بزمي پېبيلې Great, Important, Dignified,) Supreme, Erotic, Stimulating :(Poem

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي او په ادبي اصطلاح هغه پېبيلې دي چې د پېبلن او پېبيلنې (شاعر او شاعرې) د احساساتو او عواطفو بيانونکي او ځرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مينې (محبت)، مينه ناك، له مينې ډك، لېوالتيايي (عشقي)، پارونې، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر يا اغيزمن شوي وي، د لېوالتيا سندرې دي چې له نيمګړي مينې او وار وار د ليلا او مجلون (ليلي او مجنون)، فرهاد او شيرينۍ سکالو را نغاړي په روان پير او په ځاني تجربه لړ پام ساتي، سکالو يې پر بزم او يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه يا لېوالتيا راڅرخي.

2. 4 ښوونېز يا تعليمي پېبيلې (Academic, :(Educational Poem

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کې هغه پېبلې شامل دي چې د شاعر هدف په کې نوروته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.

2. 5 مدحي يا ستاين پېبلې (Praise Poem):

په دې ډول پېبلو کې شاعر د خپل ممدوح ستاينه کوي، د هغه اخلاقي ښېګڼې بيانوي او د دنيايي ژوند برياوې او ښکلاوې يې ستايي.

2. 6 انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې پېبلې (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Poem):

په دې ډول پېبلو کې د تن (فرد) يا ټولنې اخلاقي نيمګړتياوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نيول کيږي، مسايل د هجو او يا طنز په ژبه بيانيږي، يوه ډول ټوکيزې پېبلې دي.

2. 7 ويرنه يا مرثيه، ساندې پېبلې (Elegy Poem or Wailings Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغوي معنا يې پر مړې ستايني او ژړيدني دې او په ادبي اصطلاح هغه پيبلې دي چې پيبلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نيکيو او ښيګڼو ستاينې کړې وي او هغه پر مړينه يې د خواشينۍ او خفګان څرګندونه کړې وي.

2. 8 مبارکۍ، هر کلي يا د تهنيت پيبلې (Congratulation Poem or Blessed, Happiness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem):

د تهنيت لغوي مانا مبارکي او ښه راغلاست ويل دي او په ادبي اصطلاح د پيبلو دا ډول د مرثيي خلاف دی.
پيبلن او پيبلنه (شاعر او شاعره) په پيبله (شبر، شعر، اشلوک) کې د خوښۍ احساس څرګندوي او نوروته د خوښی پيغام رسوي.

2. 9 د ګيلو، ګيله منې او شکايتونو پيبلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem):

په دي پيبلو کې د ژوند له ناوړه او غمناک حالت او د ټولنې ظالم حاکم قدرت نه ګيله او شکايت شوی وي، پيبلن او پيبلنه (شاعر او شاعره) د غسې خپل دردونه او اوزونه څرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف يې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 10 وړتوب، وصفي پيبلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem):

په دغه ډول پيبلو کې پيبلن او پيبلنه د خپلې نېغې ليدنې کتنې يا باورې اورېدنې له مخې د اشخاصو، طبيعي منظرو د کال د فصلونو او نورو شيانو ظاهري صفات شرح کوي او کله، کله بيا د خپل تخيلي ځواک په ملتيا معنوي اوباطني نړۍ ته داخلېږي او د افرادو روحي او عاطفي ځانګړنې تشريح کوي.

2. 11 هېوادپالنې پيبلې (Country Raising Poem):

په دغه ډول پيبلو کې د هېواد پالنې، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بيول، ژوند کول، تيارول، روزل، برابرول، سرشته کول، اېښول، ابادول، جوړول، ودانول، راټولول، مړول، څرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زياتول، پرسيدل، پای ته رسول، سرته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوي وي. پيبلن او پيلنه په پيبله کې د دښن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتيا په لوړ حس کتلو ځانګېرنې سپينې ته راوباسي.

2. 12 دوستي باور کولو پيبلې (Trust Friendship Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ډول پېيلو کې د دوستي (ياري، ملګري او يارنې) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هيله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقيده لرل، اميد کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: څوکيدار، څوکۍ والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنټرول موسسې.) په اړه سپړنه شوي وي.
پېيلن او پېلنه په پېيله کې ځان کم راوستو، خبرې منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پېښنه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟، تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې څوک دی؟، په کومه بڼه په چار ده چې دوستي وکوئ؟، تاسو د تل پاتې باور او يارنې له پاره غوره کړنې کوئ؟ ولې او ولې نه؟، تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د وړتياوي کوم پوړونه پوره کړي؟، تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مګري مو ومنئ ؟ ستاسو په ژوند کې کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟ په ورته بڼه پوښتنېزه غونډلې او د ياراني باور لوړ حس ځانګېرنې سپېنې ته راوباسي.

2. 13 ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem):

د وی يا ويکيي له پامه د پوهې، خبرتيا، استخباريه، ځانګړيو خدمتونو پېيلو ته وايي. او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: په کې د دښن شته، د جګړې کرښې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله ونې شفرونه او سکنالونه، کاږه وګړي او هاميانی، ټاکلی وګړي ربښت، د غلې کړنو ګور ټولوالې کړه وړه بوږېدلې وي.

2. 14 پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem):

د وی يا ويکيي له پامه هوښيارې، عاقلې، روښان فکره پېيلو ته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي:
په کې د لوړو لورويئو، غوره پېژند، سويې کمعقلي، سويې جهالت، سويې پوچې عقيدې (سويې موهوماتو، سويې موهوم پرستي، سويې خرافاتو) او په لوړه علمي ژمنې بوږېدلي وي.

2. 15 کورنۍ ته د غاړې اېښودنې پېيلې :(Submission Family Poem)

د وی یا ویکیي له پامه کهول ته د سپارنې (تسلېمېدنې، اطاعت، وړاندېز) پېيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي:
چې پېيلن یا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې غاړه اېښودنه څه ده؟، يوه بېلګه يې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه اېښودنه شتون و نه لري، پايله (نتيجه، پای، غوره والی او توپير) يې څه ده؟، په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړېينه ده ځواب ويونکی د هغه زوزان وي چې سراښتوب (بخل، حرص) او درناوی نه کوونکی وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 16 ورکړې د ډالۍ ورکولو پېيلې (Generosity :Gift-Giving Poem)

د وی یا ویکیي له پامه په سخاوت (بې کبري، فراخوالي، فياضي) د ډاليو ورکولو پېيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېيلو دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي:
چې پېيلن یا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې ورکړ څه دی؟، هغه ډالۍ سپېنې ته را وباسئ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړې وي، تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟، تر اوسه مو لېست جوړ کړی چې پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړين دي، دا اړتيا مو ولې غوره کړه، او په څو هاميانيو ورته ډالۍ پېرودئ؟ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟، غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟، غوره سخاوت، او د بې کبري غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 17 دندې کې د ټېتوالي پېبيلې (Humility Service Poem):

د وی یا ويکيي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظېفه، ماموريت، د لښ خدمت کې د ټيټ والي، سپکوالي، تواضع پېبيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېبيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېبلن يا پېبيلنه په پېبيله کې د غورې دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لوروينو، په اتلولی د دندې سرته رسولو، په سرلوړۍ د ټاټوبي سپارل شوي هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی ليد د دندې کړه وړه وندي کوي.

2. 18 ټکرکولو مېړانې پېبيلې (Courage Conflict Poem):

د وی يا ويکيي له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو مېړانې، مخالفت همت، اخ او ډب مېړانې، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب پېبيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېبيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېبلن يا پېبيلنه په پېبيله کې پوښتې چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟، تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ، خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ يئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چې د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟، د همت يا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 19 د ژوند لارې لوړې ارزو پېبيلې (Ambition Career Poem):

د وی يا ويکيي له پامه د مسلك حرص، حرفي جاطلبي، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې منډې، کار کې بېړې) داعيې پېبيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پېبيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي:
چې پېبلن يا پېبيلنه په پېبيله کې پوښتې چې کله تاسو کوشنی وئ، څه شئ تاسو غوښتل چې شئ په راتلونکي پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځيدئ؟، د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاونونه يې څه دي؟، تاسو په روان پېر کې په څه مشغول يئ چې په سمون يې خپلې موخې ترلاسه کوئ؟ تاسو داسې پام کوئ چې ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسېږي؟ ولې؟ او ولي نه؟، تاسو لوړې ارزو لرئ چې د يوه استازي يا فلمي ستوري په شان شتمن تن ووسئ نه لکه يوه اېنجينېر تن په شان چې هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډايه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند يې د نورو وګړو يا د ټولګټې هوساينې، ګټنې او مرستې له پاره په کار کړ کړی وي، تاسو تل څه شئ غواړئ چې ترلاسه يې کړئ؟ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د بريالیتوب مېچه کوئ؟، تاسو لوړې ارزولرونکي يئ؟ ستاسو نوموړی حرص د دې سبب شوی دی چې د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلې وي؟ تاسو څه شی کولی شئ چې ډېر يا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي څخه؟، د مسلك حرص، حرفي جاطلبي، په ژوند کې منډې او کار کې بېړې داعيې وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 20 زړه سوی او رښتي تولوالې پېبلې (Mercy Legal System Poem):

د وی یا ویکیي له پامه زړه سوی او رښتي تولوالې (رحم او قانوني سیستم، مهرباني او حقوقی تولوالې، شرعي تولوالې) پېبلو ته وایې. او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې پوښتې چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مې باید نه وی کړی؟، تر اوڅه پورې دې داسې پرېکړې پایله ترلاسه کړي ده چې تورن ګڼل شوی یې او یا کوم تن در ته بخښنه یا زړه سوی دربانډې کړی وي؟، د پرېکړه کوونکي (قاضي) کره څه ډول وي؟، د پرېکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟، وګړي دي پېرېکړې وکړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟، دودېز، ټاټوبي او پېنی وال رښت لوړ حس د ترې او پرېکړې هر تن ډک وي؟، ستاسو پور په وګړو باندې د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې مالیه نه پرې کوي، وژني، د تمځي د څراغونو نه درناوی، پر ناموس وار، له هتی د خوړو غلا، د نشه یې توکو پلور تورونو په کومه بڼه کړ کیږئ؟، تاسو تر ډېره پرېکړه کونکی او که رحم کوونکی تن یئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن یئ؟، تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پرتلنه په څه ډول کوئ؟، د بڼه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنیتوب ښکاروندي ځان پالني؛ پای ته ډیر نږدي: قانوني ښکاروندی؛ پای: مسلکي کړني ښکاروندی؛ له پای وړاندې: رښتینوالی ښکاروندی) کوي، ځیني شیان کیدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم یا ناسم به وي (بڼه سلوکو پوهه)، ځیني شیان کیدی شي چې سم وي (بڼه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني یا بي قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانۍ، قانوني، رښتي، حقوقي، شرعي تولوالې بوږېدلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 21 ګور (ليد) او رهبرۍ پيبلې (Vision :Leadership Poem)

د وی یا ویکیپي له پامه په خیال کې راوستل او مشرۍ، (لیدل او زعیمي، تصور کول او رهبرۍ، په خیال کې راتلل او لارښوونکي، خیالي منظره او مشرۍ، خیال او رهبرۍ، بصیرت او رهبرۍ، باصره او زعیمي، منظره او زعیمي، د باصري حس او رهبرۍ) پيبلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پيبلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونيږي: چې پيبلن یا پيبلنه په پيبله کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مینې او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د مینې او شاباسي په نظر ګورئ؟، کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وینئ؟ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپړه بې نظمي او انارشيزم یا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کيږي؟، مشر (رهبر) د ليدلو (بصيرت، تصور کول، په خيال کې راتلل)، قضاوت (نظريه، اټکل، د تشخيص قوه) او د ښې راتلونکې په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) درې غوره ځانګړنې لري؟، رهبري پر دې پوهيږي چې راتلونکی بل کوم کار وکړي؛ پوهيږي چې دا ولې غوره دی او پوهيږي چې په لاس کې لرلو اسانتياوو زېرمو څخه ګټنې راوباسي؟، کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي، دا څلور اړخه لرې لکه څنګه چې دننی اړخ لري؟، په هرو پېچلو خنډونو کې اسانتياوي پلټي، خو په هرو اسنتياوو کې خنډونه نه پلټي!؟، ليکونکی څه شی په ډاګه کوي چې درې غوره ځانګړنې د مشر څه دي؟، د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي ليد دی د يوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه يې منئ، ولې؟ او ولې نه؟، په پېښی واله سېمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشريح کوئ؟ او ونډ د رهبرۍ په کې بوږېدلي وي.

2. 22 مېلمه پالنې پيبلې (Hospitality Poem):

د وی یا ویکیپي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله پيبلو ته وايې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېبلن يا پېبلنه په پېبله کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالې او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښو او مېلې ځای کې د شپنوسيخان پخول، پټولی (مېزپوښي، دسترخوان) تيارول، خوړل او ځښل وندي کوي.

2. 23 ژبې نښتېځونکي پېبلې (Tongue Twisters Poem):

د وی يا ويکيي له پامه ژبه بندېدونکي، وينا بوړبوکي غولی، وينا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي پېبلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېبلن يا پېبلنه په پېبله کې ډېر ژبه ځرخوونکي غبرګلړونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پښېلې او ژبه نښتېځونکي غونډلې، غونډ او ويکيي وندي کوي.

2. 24 متل پېبلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem):

د وی يا ويکيي له متل، مقوله، کره وينا مثال او نمونه يې پېبلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېبلن يا پېبلنه په پېبله کې متل، مقوله، کره وينا مثال؛ تشبيه (ورته والی)؛ هغه لنډه کيسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه) ، جوړښت، رغښت، هغه کره وينا مثال چې پېبلن يا پېبلنه يې له مخې پېبله کاږي، هغه سړی يا ښځه چې انځورګر يې له مخې ځيره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.25 ورمي پېبلې (Admonition Poem):

د وی یا ویکیي له پامه نصیحتي، مصلحتي، مشوریي او ورمي پېبلو ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې نصیحت، سلا، مشوره خبرتیا، لاربنوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندي کوي.

2.26 لوڅې پېبلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem):

د وی یا ویکیي له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سیکسي، کونی، پوچې او بې ختو پېبلو ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې جنسي، نر توب یا ښځتوب شهوت، شهواني غریزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، څرګندې، ایستلې (لکه توره له تیکي څخه)، تش لاسي (بې وسیلې)، بې زیرمې، شړیدلې (لکه کالې)، خوارې، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. ټاټوبي د ساز لوی ربنت

د ټاټوبي ساز په بېلا بېل سبکونه او لهجې کې سندرغاړو (ټنګټکوري، موسيقارو، سازيانو، شاعرانو يا هنرمندانو) ته سرغنويتوب ورکړی دی چې له کرښو او پولو (سرحدونو) څخه ور تېر شوي دي او د وګړو په زړونو کې يې ځای موندلی دی، له شپېتمه لېږدېزه لسېزه، افغانستان په دننه ني توتريخوالي کې ګېر و، له دې مخې د ټاټوبي بډايه ساز پاتېشونی (ميراث) چورلک (شپېلک، سګنال) په نشت شو، و ځېل شو او يوازې د باندنيو ځواکونو له لاسه تېتې کچې ته ورسېده.

پلازمېنه کابل چې د دودونو زړه يا مرکز يا کلتوري او فرهنګي مرکز د افغانستان دی، د ساز (موسيقي) له ډګره هم، د لغمان ساز يې د زړه برخه، پکتيا ساز يې متې، د بلخ ساز يې زېرمه، د کندهار يې مستي او د هرات ساز يې دوديز (سنتي) دی. چې بل لورې ته د ننګرهار ساز يې د هندي ساز پوله، د بلخ ساز يې د روسيې ساز پوله او هرات ساز يې د ايران ساز پوله او ژیَ دي او ډېر نږدېوالی سره لري.

4. ټاټوبي د ساز کوشنی بېخليک

په ټاټوبي کې د ساز لړیَ د ارياني پېر څخه پيل کېږي، چې د ريګويدا ويدي سندرې، د اوستا ګاتا سندرې چې د هندوکش غرونو په لمنو کې د مسو پېژندلو لړی يا په پيل پېر کې ۳۰۰۰ مخ زېږدي څخه تر ۵۵۰ مخ زېږدي پورې د هخامنشيانو

(هه بنه منشيانو) وکمنی پورې بنه ځرک درلود، چې نوموړي ساز د يوه کورس په بڼه يا ټولو سره په ګډه يوه اواز په ريتم باندې ويل کېدلې.

د مسلمانانو يا عربانو له راتللو ورسته ۲۲ لېږدېز کې د ټاټوبي په لرو پرتو او کلو او باندو کې په يوه، يوه تن (بې جوړې) سندرې ويلې او په نيم مړي په بڼه پاتېشوني وو، د سامانيانو ۸۱۹ زېږدی يا ۱۴۴۱ لېږدی)، ګورګينيانو (۱۰۸۵ ل زېږدي يا ۱۷۰۷ لېږدي) او تيمور شاه دوراني (په ۱۱۷۰ زېږدي پورې په ۱۷۹۲ لېږدې) په واکمنیَ کې ساز په دربار کې دود شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ■■ 25 چوپړی

د اېنګلېسانو په واکمنۍ کې په نولسمه پېړی په دننه ني او باندنيو شخړو او جګړو کې له اېنګلېسانو سره د ټاټوبي ساز او اوز ته د پرمختګ او روزنې ته پېر برابره نه وو، نوموړي هنر په ټول ګډونه ناستو کې او رسمي بلنو د ټاټوبي کې په ډېره کچه پيرودونکي نه درلودل او سندرغاړې چې په ټېټې سطحه د ټولنې په منځ کې ځای درلوده، په همغه پېر کې هم د ساز او اواز خپل مزل وهه.

امير شېرعلي خان په دوېيمه دورې وکمنۍ ۱۲۵۸ لېږدي (۱۸۷۹ زېږدي) کې د لومړي ځل له پاره له هندوستان څخه افغانستان ته د هندي ساز او اوز ماهرين راوستل، او هغوی ته يې د خواجه خوردک يا خرابات په سېمه کې هستوګنځي ودان کړل، دوی يوازې د امير دربار ته د ساز او اوز له پاره رابلل شوي وو، او په پيل کې يې همداسې کړني کولې، لږ لږ د نومړو د ساز مخه لورا لور خوره شوه او د وخت په تېرېدلو سره يې په ټولنه کې ځای ومنده، په دې بڼه چې د هندي ساز څپه دلته نوی پل کېښنو د، او ژور اثر يې د ټاټوبي په وګړني نيم مړي ساز و ښېنده، او په دې کې د لږ بدلون او اوډون جوګه هم شو، او د پرمختګ لوری يې نومړي هنر ته برابر کړه.

له دې لورې څخه نوموړو هندي ساز هندي پښت په ټاټوبي کې د ژوندګړو په بڼه ځان و منه، او زامن يې د دې ټاټوبي د ملي هنرمندانو ځای خپل کړه، د ټاټوبي د ساز او اوز د پرمختګ له پاره خپل ژوند وقف کړه، د نوموړو اوستادانو يوه غوره لاسته راوړنه دا وه چې دوباره برابرول د وګړي پېيلو، د افغانستان محلي سندرې يې په هندي کالب کې ځای پر ځای کړي، چې نوموړې وګړني پېيلو له ورکېدو او له منځه تللو څخه وژغورل شوې او د ټاټوبي په رسمي او ټول ګډونه ناستو کې ځای و مونده، د نوموړو اوستادانو بل خدمت د افغانستان ساز ته دا وو چې ښوونه او روزنه د ساز يې زلميانو، نيمچه زلميانو او کوشنيانو ته په ښوونځيو کې ورکوله، د ساز نوموړی دود خپرول په علمي بڼه په ټاټوبي کې ګټور تمام شو، چې يو له هغه سندر غاړو څخه سرغندوی خراباتي و، چې د ساز نوموړی تخنيک له خرابات څخه را و باسي او د ټاټوبي په مرکز يې واړوي غلام حسين اوستاد و، او لومړی افغان اوستاد قربان علي نومېده چې د اوستاد قاسم د محمد نبي (اوستاد نتو) لاربښود و.

د غازې امان الله خان په واکمنۍ ۱۹۱۹ زېږدي څخه تر ۱۹۲۹ زېږدي کې ساز او اواز پرمختګ و کړه، او د خرابات ښوونې له مرکز څخه ښونيز او روزنيز علمي او اکيډميک ځايونه جوړکړل شول چې په کې د لويديځ سازونو غږول هم په کې ښول کېدل، دولت د لنډ پېر له پاره په ښوونځيو کې کورسونه د ساز او اواز چمتو کول، چې يوه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ▬▬ 26 چوپړی

دغو کسانو څخه چې په نومورې لار يې خدمت و کړه اوستاد فرخ افندي و چې له ترکي څخه افغانستان ته رابلل شوی و، چې اوستاد قاسم، اوستاد غلام محسين، اوستاد نبی ګل او اوستاد محسن سراهنګ له سرغندوو سندرغاړو اوستادانو څخه ګڼل کېدل.

چې ورسته له ۱۳۵۰ لېږدېزې لسېزې څخه ورسته ساز او اواز د ټاټوبي په ټولنه کې ښه ځای پيدا کړه، له سياسي بدلون څخه ورسته په افغانستان کې ساز او اواز په کابل ښار کې په غوره ښه پرمختګ و کړه، په هغه وخت کې د نطير هنري ډله، انسامبل د مېرمنو ډله، د ساز او اوز وړيا کورسونه، د موسيقۍ (ساز او اواز) ښونځي او پوهنځي، ښکلي هنرونه بنسټ کېښودل شو، بل لورې ته په ټول افغانستان کې ناوړه سياست او جګړې د ساز او اواز له پاره مخه ډب کړه، اوستاد احمد ظاهر يې په سر و وېشته او ژوند يې ترې واخسته د لويې لارې سالنګو کې، خان قره باغی يې په سر و وېشته او ژوند يې ترې واخسته د کابل منډه يې په منځ کې، عبدالله کندهاری يې ژوندی ترشګو لاندې کړه او بيا يې و وېشته او ژوند يې ترې واخسته، سرغندوي سندر غاړې لکه بخت زمينه د مزايل مرمۍ په سې و تړل شوه، او له هغې ورسته د ملا محمد عمر په وخت کې ساز او اواز حرام و ګڼل شول، ډولونه او د ډمتوب اسباب په دار وځړول شو او په اور وسځيدل.

بل لورې ته چېرې چې نومورې روزنه، پالنه لېدلې وه او چېرې يې چې ژوند کوو او چېرې چې مړ شو هلته ټنګټکور په درځ کې روان وو.

د حامد کرزې د واکمنۍ پر پېر ۲۰۰۲ زېږدي کې دولت هڅه و کړه چې ساز او اواز (موسيقي) دوباره د پخوا په ښه ورغوي او کړني يې په ښې ښه پرمخ ځي د جمهوريت تر پايه پورې يا ۱۴۰۰ لېږدي پورې په همدې کال يې په وړې مياشت د ملا هيبت الله په دوران کې يې مخه ډب شوه، او له افغانستانه بيا ساز او اواز ګاونډيانو ته کډه و کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. په ټاټوبي کې د ټنګټکور (ساز او اواز، میوزیک) سبکونه

په ټوله کې د ټاټوبي ساز او اواز سبکونه په څلور ډولونه دي، لکه :.

لومړۍ بڼه: وګړي ټنګټکور (ساز او اوز، محلي موسیقي، سنتي موسیقي، فلکولوریکه موسیقي)، دوییمه بڼه: مذهبي ټنګټکور (مذهبي ساز او اوز یا مذهبي موسیقي)، درییمه بڼه: پاپ ټنګټکور (پاپ ساز او اوز، پاپ موسیقي، لوېدیځه ساز او اوز) او څلورمه بڼه: ختیځ ټنګټکور (ختیځ ساز او اوز، کلاسیکه موسیقي).

5. 1 وګړني ټنګټکور (ګړني ساز او اوز، ولسي ټنګټکور، محلي موسیقي، سنتي موسیقي، فلکولوریکه موسیقي، شفاهي موسیقي)

هغه ساز او اواز ته وایي چې د افغانستان د سېمو، کلو او بانډو څخه ټوکېدلي وي، د هغه سېمو، کلو او بانډو دي چې ډېرې سرغندوي وي لکه: هارمونیک یا څوغږه وېستل د نورستان سبک (کانتیوا سبک)، لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ لغمانی سبک، چارباغی سبک، د لمپاکا نیمکۍ، پام او سورکي سبک، د ختیځ داستان سبک، چهاربیته ننګرهاري سبک، پکتیا سبک، غزني سبک، بوستي سبک، د پښتون پښت کلیوالي سبک، قطغني سبک، بدخشي سبک، هراتي سبک، لوګري سبک، خراباتي سبک، هزاره ګي سبک، ازبېکي سبک، ترکمني سبک، پشه یي (دره یي) سبک، بلوڅي سبک او پنجشیري قرصک (چک، چک) سبک.

د وګړني ساز او اواز یا محلي موسیقي سرغندوی سندرغاړی اوستاد ګل محمد ګلکی (لغماني سبک) کې یې ۸۰ کاله د افغانستان موسیقۍ ته خدمت کړی دی، چې غوره لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ، لنډۍ اېزې یې ویلې دي، په اووه ۷ کلنۍ کې یې چې پلار مړ شو په همغه (۱۲۹۰ زېږدي) کال نوموړي د خپل کلي شپون سره شپون شو او ځانته یې تولۍ اخستي وه اوزبڼ کې او د امیر حبیب الله خان په واکمنۍ کې لغمان ته راغی، رمه یې پېوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تولی کې يې سندرې ويلې، يوه ورځ عبدالحنان ورته وويل راځه دا پېيلې مه وايه زما دغه پېيلې و وايه په کې.

له ځان سره يې خپلې مدرسې خواکې ورته درس وايه، په دې پېر کې عبدالحنان۲۳ کلن و، همغه وه چې د درس په خوند پوی شو، شپنې يې پرېښوده او مدرسه يې شروع کړه په لوست او ليک پوی شو، له اړخبغلې (يوه سره، زېربغلي درې ژبې ويکی) سره به يې پېيلې چې توتي ورته يوه سره وهله ده به سندرې ويلې ورته د زيارت کلي کې په نومورې سبک کې، له لېوالتيا يې د امير حبيب الله په پېر کې له هندو ترکانې چې ارمونيې جوړولې ترکانې هم کوله او ارمونيې يې جوړولي.

اوستاد ګل محمد ګلکی چې تخلص يې شېرزاد و، د محمد خيلو ټبر دی، د نور محمد زوی ۱۲۸۳ لېږدي کې زو کړه شوی و او ۸۹ کاله يې عمر درلوده، په ازبين کې زو کړه شوی وو د ۱۲۹۰ لېږدي (۱۹۱۲ زېږدي) کې لغمان ته راغلو، په چلمټيو کې يې پېژند پانه واخسته او د همدې کلي ژوند ګړ و.

ځلنۍ ورځ يې د شپې په ۳:۰۰ بجې د سلواغې (دلوې) مياشت، ديارلس سوه او دوه اوياوم ۱۳ / ۱۱/ ۱۳۷۲ لېږدي (۰۴/۰۳/ ۱۹۹۴ زېږدي) کې يې له دې فاني نړۍ سترګې پټې کړي. له کډوالۍ څخه چې راستون شو نو د ننګرهار بېهسودو ولسوالۍ کې پاتې شو او په اومه بياله سېمه کې د شهېدانو په ادېره کې خاورو ته د هغه ځای د وګړو په غوښتنه وسپارل شوو. ,, کورنی ته يې بېسوديانو مشرانو ويل چې مړی ځوک بل ځای ته نه وړي، لغمان ته يې مه وړئ او همدلته يې خاور ته وسپارئ، موږ هم د مشرانو درناوي او غوښتنې په پارهمدلته وسپاره، د رحمت الله د لور لورې مسې د خولې يې او د درېيمې مېرمنې له خولې يې،، په ټوله کې ګل محمد ګلکي دوې ورورنه او دوې خوېندې درلودلې.

څلور زامن يې درلودل او لس لورګاني يې درلودلې، څوار لس سره ايل يې وو، له درې مېرومنو څخه، چې پيلنی ميرمن يې اغلې بېګم جانه نومېده يوه زوی ښاغلی اوستاد پينده محمد پينده او لور يې اغلې زينب ترې زو کړه شوي وو، له دوېيمې مېرمنې څخه چې اغلې عالم نومېده دوې لورګانې او يوه الک ترې زو کړه شوي وو او له درېيمې ميرمن يې ,, اغلې شيرين تاج د عبدالذاهد لور د الېشنګ کلي ژوندګړې چې اوس ۷۹ کاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د عمر کچه ده ،، چې ترې اووه لورګاني، دوې زامن شاغا او رحمت ګل زو کړه شوي دي.

2.5 سبک Style, Method ،، ډول، سبك، طرز، نومل، بلل، لقب ورکول. قاعده، نظم، ترتيب لار، طريقه ،،

د وګړني ساز سرغندوی سندرغاړی اوستاد ملاجان ملګی دی په لغماني سبک کې، ګل زمان اوستاد دی په پکتياوال سبک کې، اوستاد فيض محمد پنانا په دره يي سبک کې، محمد چوباش دی په ازبېکي سبک کې، سرغندوی سندرغاړی صفدر توکلي دی په هزاره ګي سبک کې، اوستاد بېلتون دی په لوګري سبک کې، ناوک هروي دی په هراتي سبک کې، بازګل بدخشي دی په بدخشي سبک کې، طلا محمد تخاري په فلک سبک کې، نجم الدين ماما (تغه) دی په فرخاري فلک سبک کې او بنګيچه تاشقرغاني دی په قيصاري سبک کې.

په روغه بڼه د هندي ساز او ورپه سې د لويديځ ساز د لسزېزي په پايل کې د ټاټوبي په وګړني ساز ډېر اثر پرېښوده، چې د دې نويو سبکونو د يوه ځای کولو او خپرولو واک او اختيار د افغانستان ملي راډيو تلويزيون سره وو، وګړني ساز يې له ورکېدو سره غاړه غړی کړه. د اړتيا په پېر دوی کولی شوی چې وګړني ساز ځيني سندرې په نوي ساز کې او په نوي کالبونو کې خوندي کړي چې په راتلونکي پېر کې له پامه و نه وېستل شي. چې ډېر لږ نوم وړی کار د اوستاد قاسم له لورې رغول شوي او دوباره ويل شوي دي، لکه:

استا برو، نازي جان!، شا کاکو جان. له د په سې اوستاد محمد حسين سراهنګ د شمالي ځيني کوشنۍ برخې، اوستاد عبدالوهاب مددي د لوديځ هرات ځيني کوشنۍ برخې، اوستاد محمد صاديق فطرت ناشناس د پښتو ځيني کوشنۍ برخې ويلې دي او په نوموړی لار يې لږ مزل وهلی دی. اوستاد پينده محمد منګل ځيني سندرې دوباره ويلې په نوي او مدرنه بڼه چې د ډېريو وګړو په زړه پورې شوي دي، عارف کيهان څو داني بدخشانۍ وګړني سندرې دوباره نوي کړي دي چې په شمال کې د ډېريو وګړو په زړه پورې شوي دي، نوموړي کړنه د ځوانو سندرغاړو له لورې هم ډېره ګټه وره شوي ده لکه د احمد ظاهر، فرهاد دريا، داود سرخوش چې لږې وګړني سندرې يې په لوېديځ ساز يا ټنګټکور کې ويلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 3 مذهبي ساز او اوز (مذهبي ټنګټکور یا مذهبي موسیقي)

نومورۍ بڼه ټنګټکور د اسلامي ارشادات د نعتونه و یونکو له لورې او د صوفیانو او قوالي سبک شاعرانو له لورې منځ ته راغلی دی، چې په اوس، اوس خپل لورې څوکي ته رسېدلی هم دی.

د نومورې سبک سکالو د الله العظیم ستاینه، توحید او رسالت یادونه، په اسلام تر قیامته ودرېدنه، په نېغه لاره تر اورستی سا تلنې، د محمد رسول الله حبیب الله ستاینه او د څلورو ملګرو یادونه او ستاینه یې کوي. د نومورې سبک ځینې پېیلې تر لسو پېره یا ساعته پورې اوږدېږي، ۳ څخه تر ۱۰ پورې یې مل سندربول په ګډه ملتیا کوي، د نومورې ساز او اوز یا مذهبي ټنګټکور په درې بڼه سبکونه لري، لکه د چشتیه سبک، روضه یې (مناره یي) سبک او نوایي سبک دی. د نعتونو، دوه بېزو، بوللو او ستاینو پېیلو ټنګټکور اوډون (کمپوز) له پخواني پېر څخه شتون لري.

په ځینې پېر کې نعتونه و یونکي ځینې لهجې او په کې دېره وي او یا یې ترې لرې کوي. چې سرغندوی نعتونه و یونکی په پلازمېنه کابل کې او د افغانستان په ملي راډیو تلویزیون کې سید فخر الدین اغا دی.

5. 4 لودیځ ټنګټکور (غربي ساز او اواز یا پاپ موسیقي)

نوی سبک دی چې ډېر اورېدونکي لري، نومړی سبک د افغانستان راډیو او تلویزیون د بنسټ ایښودلو پېر کې په ۱۲۹۹ لېږدي (۱۹۲۱ زېږدي) کې زو کړه شو، نومورۍ ټنګټکور د لویدېځ ساز او اواز توکو او اسبابو ټاټوبي ته له راوړلو ورسته ډېر دود وموند، په لویه کې له ۱۳۱۸ لېږدي (۱۹۴۰ زېږدي) څخه ورسته ځوانی ته ورسېده، د ټاټوبي په ملي راډیو تلویزیون کې نومورې سندرغاړي په اماتور (مینه ناك، له مینې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډك، سويی مسلكي، عدم كسبي، غير حرفه اي) باندې پېژني او نوموړی سبک په اماتوري (مينه ناك، له مينې ډك) باندې پېژندل كيږي.

چې تر ټولو سرغندوی او سرلاری يې احمد ظاهر دی، ورپه سې احمد ولي، اوستاد پينده محمد منګل، ظاهر هويدا، اوستاد زلاند، اوستاد داود وزيري، محمد صاديق فطرت (پټ نوم , مستعار نوم ، يې ,, ناشناس ،،)، اوستاده مېرمن مهوش، مېرمن پرستو، مېرمن قمرګله، مېرمن بختزمېنه، مېرمن زرڅانګه، مېرمن ژيلا، مېرمن ښنا پېرۍ نغمه، عارف كيهان، رحيم مهر يار، طاهر شباب، جواد غازيار، اوستاد زاخېل، اوستاد مددي، شادكام، فريد، مېرمن وجېهه رستګار، فرهاد دريا، احسان امان، صديق شباب، طاهر شباب، لطيف ننګرهاری، احمد ولي او داسې په سې نور دي، چې د افغانستان پيلنۍ پاپ سندر غاړې اغلې مېرمن پروين او دوېيمه يې ازاده دي، درېيمه يې ښاپېرۍ نغمه ده.

5 .5 ختېځه ټنګټكور (زوړ ټنګټكور، كلاسيک ساز او اواز يا كلاسيكه موسيقي)

نومړي ټنګټكور د دري غزل او تراني په بڼه او هندي راګ (نر) يا راګني (ښځه) ويل كيږي، د ټاټوبي سرغندوی سندر غاړی د كلاسيک ټنګټكور اوستاد محمد حسين سر اهنګ دی، ورپه سې اوستاد قاسم، اوستاد اولمير، رحيم بخش، اوستاد مهوش، چې د ډېريو افغانانو ورسره مينه ده او لېوال يې دي.

په ختېځه ټنګټكور كې څو سوه ځايونه ځای لري، هر ځای (مقام) يې يوه يا څوداني راګ او راګنۍ لري، ځيني له نوموړو راګونو څخه بې مانا پېيلي دي، په يوه راګ كې ټول اوازونه او غږونه چې سندرغاړی او باسې ډېر په منظم بڼه او زړه راښكونكي وي. كوشنی برخې يا پرزې چې اوازيان وايي په ټولو ټنګټكور اوډونونو (كمپوزنو) كې ځانمنی ځای نېسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 5. 1 ځای:

[مقام، ترانګتوک، خوږه نغمه، غاړه (لکه لغمانی، پکتیایي غرنۍ او تیرایي)، اهنګ]:

په لوېديځ ساز کې د میلوډي (Melody) په نوم باندې يادېږي. منظم او خواږه اوزونه د پیانو له ۱۲ پنځي (طبیعي) پردو او د ارمونیې (هارمونيه، باجې) له ۵ پېنځو پردو څخه را وځي.

5. 5. 2 لغمانی راګ:

غږول له لوړ څخه د ځوړ په لور یا بم څخه زيل په لور.

راګ دی : لا- له- لا- لا- له- لا- لاله- لـــــله- لــــله - له.

La- Lha- La - La - Lha- La - Lha - LhaLa- LahLha- LahLha -) (Lha.

له لرغون پېر څخه لغمانی راګ په لرغون ټنګټکور کې شتون لري، د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پاینۍ مسرې په کچه يې د ځپو ګڼه ده، د زورنې یا خج يې په څلورمه، اتمه او او دولسمه ځپه دی، او په پاینۍ ځپه کې يې ترنګټوک په ځوړ دی. د ټنګټکور په هره اله کې چې نوموړی راګ پوښ کړې، خوږ د مستۍ ساز زو کړه کوي. په بله مانا چې رباب په لغماني راګ غوره سر برابر وي، همداسې، ډول، سرنۍ، او هرمونيه. په هر کچه چې ډېر مزل په نومړو الو کې و وهې په همغه اندازه غوره خوږ ساز برابر وي. او پېيلې په کې په پیاوړې سور کې ځای پرځای کېږي.

بل لورې ته یو لرغون افسانوي او تاریخي نکل دی، چې د لغماني او شیطان سره د سفر پلې مزل و له کابل لغمان ته تللو، دواړو سره و ویل چې دواړه به په دې سره روغې ته راشو، چې ته خپلې سندرې و وایه زه به دې په اوږو وړم تر هغو چې دې سندرې خلاصې شي، بیا به زه خپلې سندرې وایم تر هغو چې زما سندرې خلصې شي په اوږو به مې وړې، دواړو سره ومنله، لومړی وار شیطان واخستو او د لغماني په اوږه سپور شوي ښې ډېرې سندرې يې و ویلې لږ مزل يې کړی و خلاص شو، نه شیطان يې له اوږې کوز شو او لغمانی يې په اوږه سپور شو همدا لغمانی راګ: لا- له- لا- لا- له- لا- لاله- لـــــله- لـــــله – يې ورته شرو کړه، وار، وار يې تکرارې وايه، چې بادېښ ته ورسيده، ور ته يې و ویلې سندره دې خلاصه نه شو، لغماني ورته و ویل تر اوسه خو يې دا سروکی نه دی خلاص شوی، زغم کوه، نو هغه ترې ځان ترای تم کړه د مهترلام د شیطان تمځي غونډۍ کې. چې شیطان ګمک غونډۍ هم ورته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .5 .3 د بېلګې په بڼه د پارې ځای (پاري مقام):

سا ـ ني ـ ده ـ پا ـ ما ـ ګا ـ ري ـ سا ,, Sa-Ni-Dha-Pa-Ma-Ga-Re-Sa ټول نر دي، یانې له سا نه تر سا (Sa تر Sa) پورې سپېڼې پردې دي.

5 .5 .4 سبټاک (Saptak):

د ۱۲ اوازونو یا غږونو مجموعه ده، له بم سا (دو، Do) سا لوړ ښځه نېولې تر سا (دو، Do) ځوړ پورې، په ارمونیه کې درې سبټاک شتون لري، او په پیانو کې له ۶- ۷ پورې سبټاک شتون لري.

5 .5 .5 ,, جیجیونتی:

د موسیقي د کماچ ټاټ یو راګ دی، رکهب یې بادي دی په دوو ګندهارو(کومل ، تیور) او دوو نکهار وویل کیږي، ارو، امرو.

5 .5 .6 ارو:

غږول له لوړ ښځه د ځوړ په لور یا بم ښځه زیل په لور.

ارو راګ دی : سا- ده- ده- ګي- ده- ما- نا- ده- په- ده- ګي- ما- پا- ني- سا. (Sa- (Dha- Dha- Gi - Dha- Ma- Na- Dha- Pa- Dha- Gi- Ma - Pa- Ni-Sa

5 .5 .7 امرو:

غږول له ځوړ ښځه د لوړ په لور، یا له زیل ښځه د بم صوت یا غږ یا د غور اواز په لور.

امرو راګ دی: سا- نا- ده- پا- ما- ري- ګا- ده – ني- سا- ني- سا- ري- ګا- دي- سا (Sa-Na-Dha-Pa-Ma- Re- Ga- Dha- Ni- Sa - Ni- Sa-Re-Ga-Di-Sa) ،،(صفي الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۷۶، ۳۸۹ او ۳۹۰ چوپړی)

5 .5 .8 راګ یا رګ (Raga):

په یوه ځای یا مقام یا ترنګتوک کې د غږونو د ښېرو کیلي (کونجي، چابي) ته ویل کیږي، په ټوله کې راګونه په لاندې بڼه وېشل کیږي، بیروي، ګولا بیروي، کستوري، پاړي، کلیان، همن کلیان، بیوپلاسي، اساوري، بهرامي، بهلاول، سرنګ، تلنګ، ګنداره او نېشاپوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. په یوه ځای یا مقام کې موږ کولی شو چې په میلیاردونو کمپوزونه جوړ کړو خو په ختېځه ټنګټکور یا کلاسیکه هندي موسیقي کې هر مقام ځانته یوه راګ او ځوداني راګني لري.

یوه سندرغاړی چې وغواړي غوره سندره و وایي او په ټنګټکور غوره پوی شي له ټولو نه وړاندې ورته اړینه ده چې د هر ځای راګونه ښه برابر او ډولي په تال او نرمۍ سره و وايي، د ارو او امرو باندې غوره تراڼ کولی وشي چې له یوې ټېټې پردې څخه د لوړې پردې په لور او له لوړې پردې څخه ټېټې پردې په لور په کومه ښه لاړ شي، په رښت کې راګ هغه کیلی ده چې یو سندرغاړی پوګړی او خوږ غږی کوي.

دانو له دې سره توپير لري چې د راګونو د ویلو په پېر کې د انسانانو په تن باندې تاثیر کوي.

د بېلګې په ښه بیروي راګ، پاړي او کاستوري د ورځي د ودونو او ناستو کې ويل کېږي، او اساوري راګ د شپې له ۲ بجو ورسته ويل کېږي، راګونه په فصلونو، د اوریدونکو د عمر په کچې، او د هغوی د ډول اورېدونکو تر یوه ټاکلي واټن پورې اړه لري، د پسرلې، دوبي، مني، ژمي، الوتلو، کېناستلو، تللو، تراڼ، برېد، تړاک، حملې، جرګې، تړې، پرېکړې، ورم، لارښونې، ځغاستې، سیالیو، رهبرئ، بیدارولو، خوبولو، هوساینې، ارامولو، سهار، غرمه، ماذیګر، ماښام، نیمې شپې سازونه تر خپل منځ توپیر لري.

ډېری ایراني او عربي کمپوزونه چې سړی اند او وند کوي د انسانانو له فریادونو، زګېرویو، کړېکو او ژړا څرګندول سپېنې ته راوباسي په اساوري او بهال بهلاول راګونو باندې روغې کړې وي، نوموړي راګونه یوازې او یوازې په شپه کې ويل کېږي.

5. 5. 9 پرزه:

د راګ او یوه کمپوز په منځ کې ښوونې ته پرزه وايي.

5. 5. 10 تال (Tala):

د دوې ګړیو یا طبلې وهل په بریالی ښه چې له ترنګتوک (اهنګ اواز) سره موازې وي او اورېدونکي ارامه وساتي ورته تال وايي، که چېرې دوې ګړیووالا یا ډولچي او یا نغارو والا د وهلو په دوران کې غلت شي د بې تال (بې لهي) باندې یادېږي. په ټاټوبي کې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر تالونه دي او ترې ګټنې اخستل کېږي په دې بڼه دي: ۱۶ تين تاله، ۵ ګېده ماتره ، ۷ دادره ماتره ، ګست تاله ماتره او يوه تاله بڼه شتون لري.

هر يو تال يوه لا ياني پنځي (طبيعي) دوې لا يا تېز حالت لري. يوه تال ځوبڼې يا ماترې لري، په دې اخېر پېر کې وګړو درې لا او يوه تال وپېژنده چې ډېر ګړندی او تېز منډه لري.

5. 5. 11 ماتره (Metre):

د تال هر وهل (ضربه، ډب) ته يوه ماتره وايي.

5. 5. 12 ټيور يا ټيورا (Tivra):

د هندوستان د ټنګټکور په پښويه کې شتون لري، چې پېنځم سورونه ترې کموي، **Sol** يا **Pa** او پيلنی **Sa** يا **Do** د نيم سوري رښت ګڼي، يا د نيم سورئ رښت دی. په همدې سټه له ټولو ۱۲ سرونو څخه په يوه سيټاک يا اوکټيو (**Octave**) کې پېنځه سوره ټيورا (**Tivra**) درانه يا ثقيل دي او پېنځه نور سورونه کومل (**Komal**) يا نرم يا خفيف دي او دوه پاتې سورونه يا نوټ خپلواک دي. بل لورې ته په لويديځه ټنګټکور کې په دې بڼه شتون نه لري.

5. 5. 13 سور يا سوارا (Swara):

سم برابر يا منظم ويلو ته چې په زړه پورې وي ورته سوارا يا سور وايي. ياني که کوم سندرغاړی چې تال نه شي د ساز سره برابر او ورته وغږول شي او غږ روغ او منظم وباسي ورته سور ويل کېږي.

5. 5. 14 لی يا لهی:

سندر غاړی چې د دوبګړيو په تال يا (د طبلې، ډول او ډرم) او يا د نغارې په تال روغ، منظم او مساوي و وايي په لی (لهي) سندرغاړی ورته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. ټاټوبي د ټنګټکور الې (وسایل، اسباب)

د افغانستان ملي ساز د رباب غږ دی، چې له تاري (نېغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونو له بنې څخه دی، لنډ لاستی لري، چې په ګوتو او یا په شړانګوشته، پترې یا کمانه باندې وهل کیږي، چې د زهي سازونو له ډلې څخه نور اسباب هم شتون لري لکه اوږده لاستي لرونکي تنبور، دوې تاره، درې تاره، دمبوره، او په پرتو بنه الې يې چې زهي ساز کوي سرنده، غجکه او بېنجو دي. ,, تنبور، دوتار، د ننګرهار رباب، ۱۴ سېمه هراتي یوازې او یوازې هغه سازونه دي چې ننه نې افغانستان پورې اړه لري. د افغانستان اصلي سازونه په لاندې بڼه دي: ،، د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۰۷ چوپړی)، (عبدالوهاب، لیږدی، چوپړی)، (لویس ډوپري، ۲۰۰۲ زیږدی، چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

1.6 تاري (نیغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونه:

1.1.6 رباب :

له ډېرو پخوانيو تاري سازونو له ډلې څخه دی چې لېندۍ بڼه شتون لري، او افغانستان د ټنګټیکور لرغوني سرغندوي اله ده، نوموړی ساز له عود (بربط) څخه پاتې دی، د ځېړی، شهوې، غوځ او توت له لرګي څخه جوړېږي، کوشنی غاړه لري، او په لاندې برخه کې يې نس (کاسه) ده چې د ځبرلي، اوزې، پسه او يا د مرغومي او کبلۍ پوستکي باندې پوخل شوی دی، لنډ رباب ۹۲ سانتي متره اوږدوالی لري چې ټول ټال ۲۱ تارونه لري، رباب څوارلس پردې لري او درې ميلوډي تارونه، او څو دانې د بم تارونه لري، او څوداني د مرسته کوونکي د غبرېزه تارونه (سمپاتيک يا خپل سره اواز وېستنه) لري. سيمپاتيک تارونه غږ او کرېکه د غږونو ورکوي (لکه چې په نس کې يې دننه کومه کوټه د ژغهاري شتون لری چې خوږ غږ په خپل سر خپروي).

د نوموړي الې د وهلو چل په دې بڼه دی چې وهونکی نس يې د درې څنډې په بڼه باندې دی چې د لاس او ګوتو په حرکت سره په تارونو باندې له بره څخه لاندې لورې ته وهل کيږي، او بل لاس چې غاړه يې پرې نيولې ده، د نس له پاسه چې کوم پوستکی دی يو وهونکي غږ د ساز توليد وي.

ترټولو کوشني او لنډ تارونه چې د رباب په اړخ يا بغل کې شتون لري، ورته مرستندويه تارونه د ساز هم وايو چې د سينې له پاره يې چې وتلي ځای دی (په اړخ لور کې پورته لورې د ساز کې شتون لري) تو شوی دی، چې ځان ته په ځانمني بڼه ووهل شي، په نومړي کرنلار نوموړي سيمونه د بم غږ توليد وي، چې په ځانګړې پېر کې يې غږولو ته الوتنې او الوتلو (پرنده کاري) باندې هم يادوي، چې په دې بڼه وهلو سره ربابي ترلې او خوا پرخوا بېلا بېل ريتمونه توليد وي، ځبرنې دا سپينې ته را اوباسي چې نوموړي ځانګړي هندسي ډولونه او ډيزاينونه ګډې اړيکي سره لري، او تر ډېره پورې د اسلامي هنر پورې اړه لري، په لوی کور يا ټاټوبي کې درې بڼه ربابونه شتون لري، پيلنی بڼه يې د بم رباب په نوم سرغندوي ده چې لوی رباب هم ورته وايي، دوهيمه بڼه يې منځنی رباب دی او پاينی يې کوشنی رباب يا زېرچه دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (جان بيلي، ۱۳۷۳ لېږدی، ۱۰ چوپړی)، (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۰۷ څخه تر ۱۰۷چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱:- د رباب انځور (# ۱ انځور)

۲:- رباب د ښاپ، ځنډی او نس انځور (# ۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:- د کابل پوهنتون د هنرونو او ادبیاتو پوهنځی زده کړیالې فضیله ضمیر انځور (# ۳ انځور)

۴:- د کابل سرینا هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته يې تنبورچي له تنبور سره او ګسټ اړخ ته يې تبله چي له تبله سره انځور (# ۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.1.6 تنبور:

یوه له زهي (ارشه يي، نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ) سازونو له بنې څخه دی چې لرګی يې د توت له ونې څخه جوړيږي، چې اوږد والی يې ۱،۲ یوه عشاریه دوې متره دی، تنبور دوې اصلي او ۱۵ فرعي تارونه (سیمونه) لري، چې ۲۷ اووه وېشت پردې لري، تارونه يې د لاستي له پورتنی برخې او له ګېډې (نس، کاسې، خېټې) څخه يې تېر شوي دي، چې د لاس د ګوتو په وهلو سره خپل غږ يا اواز اوباسي او د ټاټوبي په ډېرو سېمو کې يې له اواز څخه ګټنې اخستل کيږي. د ليکوال ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۵:- د تنبور انځور (# ۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶:- کابل د هنرونو ستر ښوونځي ښوونکې او د زده کوونکو انځور (# ۶ انځور)

۷:- د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور (# ۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3 .1 .6 چنګ:

يو کوشنی اوسپنېزه ساز دی چې د مخکښني غاښونو نېولو باندې نېول کېږي چې په يوه لاس باندې يې ټينګ نېولې وي او د بل لاس ګوتو په ژی وهلو سره خپل غږ يا اواز اوباسي. په همغه پېر کې اړين بايد سا و وېستل شي، د دې له پاره چې د اوازونو کنټرول او څارنه د اواز زير او بم يا څوړ او لوړ د چنګ د خولې په هواوېچه کېږي چې په دوامداره توړه له خولې څخه راوځي، په لويه کې لېوالي انجونې او زلمي او مسلکي هنرمندان (حرفه يي هنرمندان) يې د افغانستان شمال او سويل لوري ته ترې ډېره ګټنه اخلي. د ليکوال ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۳۲چوپړی)

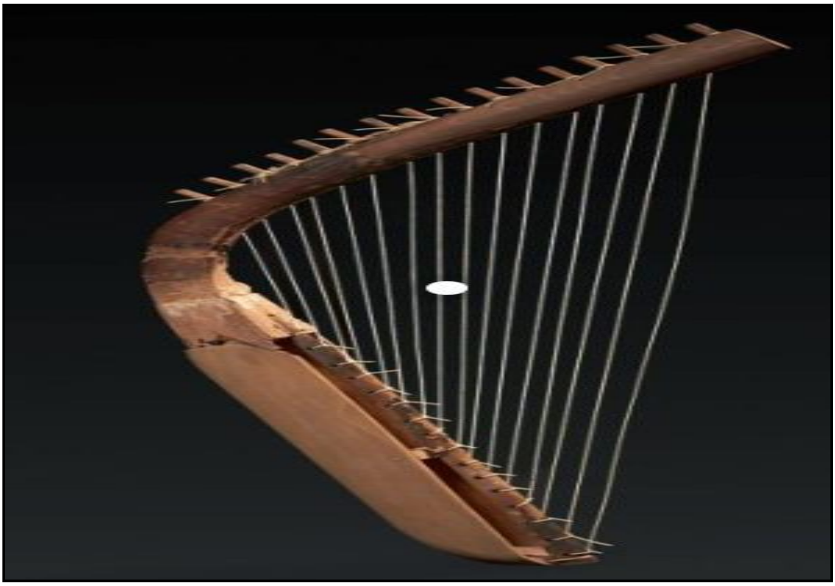

۸:- د چنګ انځور (# ۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

4.1.6 څلور تاره:

په کومه بڼه چې له تاري اسبابو يادونه و شوه لکه تنبور او رباب چې څلور او يا ډېر تارونه لري ترې يادونه شوي، په ټوله مانا هره يوه غوټه د څلورو تارونو او څلوره تاره ځانته يو ستاين لري او يوه ساز يې ګڼو، هره اله چې څلور تاره ولري کولی شو چې پر څلور تاره يې ونومه وو، نوموړی ساز چې له خپل غږ څخه يې چې لري له نورو ټولو وسايلو سره چې وګړني ټنګټوکور د افغانستان کې شتون لري سره بېلوالی د خپل لري، په تار او څلورتاره او شپږ تاره سره شتون لري. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۲۸چوپړی)

۹:- د څلور تاره انځور (# ۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 1. 6 دمبوره:

سرغندوي اله د افغانستان د ساز ده چې په تاري بڼه شتون لري او دوې ليلوني يا نايلوني تارونه لري. نومورې ساز (اوسپنيز تاره، پرته له سيمي تاره) وي، له دوې برخو څخه جوړه شوي وي، لاستی يې (ستونی) او ګېډه يې (کاسه، خېټه ،نس) چې د اوازونو د زورنې له پاره جوړ شوي دي، نومړی ساز او ګوټکونه يې د توت له لرګي څخه جوړ شوي دي، د کاسې پرمخ څو دانې سوري دي چې د اوازونو يا ساز ترې راوځي د درې څنډې په بڼه يا يوه څنډي په بڼه سوري کيږي. اوږدوالی يې ۷۰ سانتي مترو څخه تر ۱۰۰ سانتي مترو پوري دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۱۰ :- د دمبورې انځورونه (# ۱۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6 .1 .6 دوېِ تاره:

یوه تاري ساز دی چې د توت له لرګي څخه جوړېږي، ۱۲۰ یوسلو شل سانتي، یا یوه مېټر او شل سانتي اوږدوالی لري، د لاس ګوتو نوکانو باندې وهل کېږي، په پیلنیو پېر کې نوموړي تارونه د څېرلي، اوزې، پسه او یا د مرغومي او کبلۍ له کلمو یې جوړ وو، چې د پېر په تېرېدو سره ورسته، ورسته یې لړ بدلون و موند چې اوس یوه اصلي ، ۱۳ فرعي تارونه لري او ۱۹ پردې لري، چې د افغانستان شمال او سویل لوري ته ترې ډېره ګټنه اخلي چې په هراتۍ دوېِ تاره، ترکمنۍ دوېِ تاره، ازبېکۍ دوېِ تاره باندې سرغندوي دي.

د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۲۱او ۱۲۲چوپړی)

۱۱ :- د دوېِ تاره انځور (# ۱۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7.1.6 غجکه، چېغکه یا رېچکه:

له تاره جوړه په پره تو بنه ده چې د ایراني لندۍ بڼه یا کمانچه سره ورته والی لري، چې دوې تاره د سیم یا د لومي لري، او لاستی یې استوانه یې دی، او د سر برخه کې یې دوې پېچې بنه لرګین میخونه ځای پرځای شوي دي، کاسه یې یا نس یې ګرد دی او د توت او شهوې لرګي څخه جوړېږي چې د اوزې په پوستکي باندې پوخل شوي وي. لاستی یې بیا د چینار له لرګي څخه جوړېږي، د غجکې د غږولو له پاره باید غجکه په ولاړې ودرول شي یا عمودي او په لاستي (ارشه) باندې وهل کیږي، په ټوله کې د غجکې اوږدوالی ۸۷ سانتي متره وي. د لیکونکي دېرونه او ژباړه (لویس دوپري، ۲۰۰۲ زیږدی، د اي ټمبونی یا افندیکس اي چوپړی)

۱۲:- د غجکې، چېغکې یا رېچکې انځور (# ۱۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳:- امين غجکمارى چېغکه يا رېچکه يې له مومن غوريو له ټيم څخه جوړ کړې او وهې يې او کاکړى غاړې ورسره وايې له څو تنو مجاهدينو ملګرو سره يې انځور (# ۱۳ انځور)

۱۴:- د محلي سندرغاړي فلک بدخشاني غجکمارى چې ښې لورې ته يې په ديوال ننګرهارى لنډې رباب ودرولى او کيڼ لاسته يې په ديوال بدخشانۍ دمبوره ودرولې انځور يې ليکوال پرې کړى (# ۱۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

8.1.6 سرېنده:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري چې د توت له لرګي څخه جوړېږي، او نس یې د اوزې په پوستکي باندې پوخل کېږي، اوږدوالی یې ۶۵ سانتي متره وي، په لاستي یا کوشنۍ لیندۍ باندې غږول کېږي، درې اصلي تارونه لري او ۱۷ فرعي تارونه لري چې ټول شل تاره اوسپنېز یا مساله یې تارونو لري، سرېنده پردې نه لري، د ټاټوبي په سویل ختیځه سیمه کې ډېره غږول کېږي. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۳۲چوپړی)

۱۵:- د سرېندې یا څرېندې ډولونو انځور (# ۱۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶ :- د ټاټوبي د ټنګټکور الې چې په منځ کې يې سرېنده ده، ښي اړخ ته يې يو رباب او دوې رنګړې (تولۍ) ايښې دي او کيڼ لورې ته يې درې تاره ايښی دی، د ټاټوبي لرغون ټنګټکور توکو انځور (# ۱۶ انځور)

۱۷ :- د ټاټوبي بلوڅي ټنګټکور کې د ديرا او سرېنده سره ګډ انځور (# ۱۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

9.1.6 سرنی:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، د نورستان واماى سېمې پورې اړه لري، د غږورکونکي نس يې د چنګ په بڼه دی، چې د توت، څېړی، شهوې له لرګي څخه جوړېږي، او نس يې د اوزې، کبلی، څېرلي يا مږ په پوستکي باندې پوخل کېږي، او د الي سر يې تور غوځاني (قهويي) رنګ لري، د نومورې الي سورې يوه دانه يوه دانه او درې کونجي دي. غاړه (لاستی) او د سر ميخ يې لرګين پيچ په بڼه دی، دواړه اړخه يې همغه لرګی دی، چې نس يې ترې جوړ شوی دی چې توګلی يې دی منځ يې، دوې تارونه يې سره تو کړل شوي دي، د سر په برخه کې د دوې وو لرګين پيچي ګوټکونو په بڼه کلک شوي دي، نومورې تارونه چې په اصل کې لوړ تارونه دي چې په دوې برخو وېشل شوي دي، د ساز له ستونې څخه چې ۱،۵ يوه عشاريه پينځه سانتي ځای لري تېرېږي، د نومورې ساز د غږولو له پاره په ولاړه باندې ودرول کېږي او او د ګسمتي ګوتو په نوکانو باندې وهل کېږي او ضربه پرې راځي. د سرني اوږدوالی يې ۵۹ سانتي متره او لوړوالی يې ۱۰ سانتي متره دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۱۸:- سرنی د نورستان واماى سېمې پورې اړه لري، د سرنی انځور (# ۱۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 10 شپږتاره:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، لس تاره (سیمه)، ۴ تاره یې شریکه او ۶ تاره یې مرستندویه تارونه دي، له دوې برخو څخه جوړ شوی دی، یوه برخه یې نس چې د توت لرګي څخه جوړیږي او دوېیمه برخه یې لاستی دی چې د چینار له لرګي څخه جوړیږي، د نس پرمخ یې د اوزې پوستکی کش کیږي، نومړی ساز د وهونکي (مضراب، زخمه) په ضربه باندې وهل کیږي، د یوه نارمال شپږ تاره اوږدوالی ۷۵ سانتي متره وي.

۱۹:- د شپږتاره انځور (# ۱۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 11 بينجو:

بينجو له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، له هندي اله ده چاپانۍ يې هم ګڼو له ۱۰۰ کلونو څخه په لغمان کې ترې ځوانان په ښاديو او ناستو کې ګټنې اخلې، د دې سېمې ترکاڼانو به د توت لرګي، شوې لرګي، مزې او نکلې تارونو او ښنو څخه رغولې، په مزراب سره غږول کيږي د بينجوماري ګوتې تارونو او فريټونو ته لاس نه ورکوي، او دا عمل د بټونو يا ګوتو او فلزي تيغونو سره ترسره کيږي. بينجو اوږد جيوميټريک غږ بکس لري، د کمې ژورې سره، په کې د لرګيو تخته شتون لري، په دې تخته کې والټ نصب شوی. دا آله 6 chords، 6 chords او 3 لړځېدنې لري. د بينجو دوه اصلي تارونه، يعنې دريم او څلورم تارونه، د اصلي فريټبورډ څخه تيريږي. نور دوې لړځېدنې په لومړي او شپږم وروستني chords پورې اړه لري، دويمه او پنځمه chords لړځېدنې نه لري. د بينجو فلزي پردې پوازې دريم او څلورم تار لمس کوي، پاتې تارونه په آزاده توګه کارول کيږي. د وسيلې په تخته کې د لرګيو يوه اوږده ټوټه د پردې او اصلي لړځېدنې له پاره د اډې په توګه شتون لري، په دې بيس کې، چې د بينجو لاستي دی، پردې د پتلي فلزي تيغونو په شکل کې ايښودل شوي. د ريزونټينګ بکس کې د لرګيو ساتونکی هم شتون لري چې لاندې يې تنۍ يا ګوتې نصب شوي. د هر رنځ له پاره يو ګوتې شتون لري چې د بينجوماري د چپ لاس ګوتې ورسره اړيکه لري. د لوبغاړي کيڼ لاس لاندې د بټونو ځای د پيانو ښتو ځای ته ورته دی.

د بينجو پرده د ثابتو فلزي پټريو يا پردې په نصبولو سره د تيمبورين کروميټ غږونه جوړ وي. نږدې معاينه ښيي چې د پردې په نصبولو کې د دقيقيت نشتوالي يا د موسيقۍ د لاسوهنې له امله، د دې وسيلې لخوا توليد شوي غږونه اکثرا د تيمبورين د کروماتيک پيچ وقفو سره په بشپړه توګه ورته والی نه لري. بينجو د نرم پلاستيک څخه جوړ شوي مالټ سره وهل کيږي، ترڅو مالټ تقريبا د ټولو تارونو سره په تماس کې وي. د بينجو د ځانګړي جوړښت له امله، دا وسيله د ښي لاس فعاليت پراخه تخنيکونه نه لري. په دې آله کې د ښي لاس تر ټولو مهم تخنيکونه موزاراب، موزاراب شا، رز او دوراب دي. د کيڼ لاس ټولې پنځه ګوتې د بينجو د تڼيو يا ګوتو د نيولو له پاره کارول کيږي.

نن ورځ، د ټاټوبي سرغندوی بينجوماری طاووس د ملاجان ملاګي وراره او اېنځری اوستاد په ټولو سيمو کې، په ځانګړې توګه په ښارونو کې، بينجو د الېنګار د موسيقۍ په مختلفو نمونو کې کارول کيږي، په ځانګړې توګه په لنډۍ، ټپې، ټپکۍ او مصری سندرو په ترسره کولو کې. بينجو په ټاټوبي کې د نورو عامو سازونو تر څنګ د ټاټوبي موسيقۍ په ډلو کې غږول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰:- د بينجو انځور (# ۲۰ انځور)

۲۱:- لغمان د محلي سندرغاړو د پرې شوې شيبې له بينجو، منګي او چيلمچي سره انځور (# ۲۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 12 واج (وونز):

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، د لغمان درو او په نورستان کې پيدا کيږي، د ليندۍ په بڼه ډول لري، له چنګ سر نږدې والی لري، له څلورو کلمه يې تارونو لري، او په وړينه ټوکر باندې چې د لرګينه لندۍ باندې ټينګ ترې، او نږ غوځاني يا قهوي رنګ لري، د دې له پاره چې غوره انګ ولري، لندۍ يې په منځ د نس کې په دوې برخو وېشلې ده د اېنګلېسي 8 عدد په ډول، لندۍ په دوې ځاينو کې د حيواناتو په پوستکي په مزو باندې يې د نس له پاسه ټينګوي، پورتنۍ برخه د نس د اوزې په پوستکي باندې پوخل کيږي چې اواز يا غږ له تارونو څخه لاندېنۍ نس ته ولېږدوي، د واج غږ (Tuning) او درې مزله انګ (Tritone) دی: CDEF (د لويي ډوپري له خولې).

د واج اوږدوالی ۴۷ سانتي متره وي، لوړوالی يې ۳۵ سانتي متره وي، وهونکی ليندۍ يې هم له ورته لرګي څخه جوړ وي، او وهونکي ليندۍ په تړل شوي کولمه باندې په ساز اوړي. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۲۲:- د واج (وونز) انځور (# ۲۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳:- کانتيوا او د نورستانۍ مېرمنو د ګډېِ نڅا انځور ,, پيرو مرنډي، ايټالياوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزيم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تيارول ،، (پيرو مرنډي، ۱۹۶۸ زيږدی، ۱۴۱ چوپړی) (# ۲۳ انځور)

۲۴:- نورستانيانو د ګډېِ نڅا انځور (# ۲۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 2 د پوکي سازونه (بادي سازونه)

6. 2. 1 سورني (سورنا، سورنای):

د پوکي سازونه دي، او د هندي شمابه په بڼه دی، د شهوې له لرګي څخه جوړېږي، د سورني اوږدوالی ۴۰ سانتي متره وي، ژبی لري چې له کړکي څخه جوړ شوی وي، سورنی اووه سوري لري، يوازېنی لرغونی ساز دی چې په ټول ټاټوبي کې يوازې د فني هنرمندانو يا کسبګرو(ناينو، خليفګانو چې د هر ټبر او قوم دي، ځانته يې خپله کسب او پېشه ګرځولې وي) له لوري غږول کېږي، او ډېری له ډول سره ګډ وهل کېږي، نوموړي ساز نه په ټول افغانستان کې بلکې په ايران او ترکي هېواد ته يې هم لاره ومندله، سورني والا او ډول والا يا سورنيچي او ډولچي په لويه کې په ودونو کې، ترو کې، انشر، سياليو، جرګو، ښه راغلاست، نخښه وپښتونکو، اس ځغله ونکو، نېزه وهونکو، مذهبي اخترونو، دودېزو مېلو، لوبغالو په کونجونو، غېږو، وزلوبو، او ټولګټه ودانيو په رسی پرې کونه او بنسټ ايښودني، لوړ پوړو ودانيو په ودانولو، د سرکونو په رغولو، د ژورو کوهيو او د اوبو ويالو په کېندلو په بشپړولو او پټی بياتې کولو په دوران کې غږول کېږي.

ډولچيان او سورنيچيان د يوه ټبر پورې اړه نه لري، د دوی جوړه د ټاټوبي په هره سېمه کې مندل کېږي، يواځېنی توپير چې د ډولچيانو او سورنيچيانو له نورو هنرمندانو د ټنګټکور سره لري هغه په دې کې دی چې په ټولو اسانتياوو د ټنګټکور کې لېواله او فني کسان وموم‌ئ، يوازې ډولچيانو او سورنيچيانو دي چې فني يا حرفه يې نه دي بلکې د يو ميراث په بڼه له لرغون پېره ورته د کسب په بڼه پاتې دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۳چوپړی)

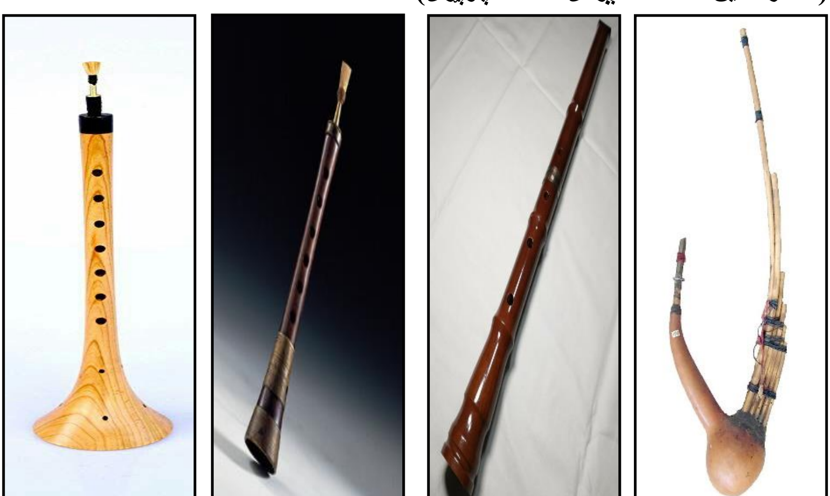

۲۵:- د دبه نی (دبني سورنی) يا د سرني ډولونو انځور (# ۲۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:- د سورنی او ډول انځور د هوټل په واده کې له سورنیچي او ډولچي سره.
(# ۲۶ انځور)

۲۷:- سورنی (سورنا، سورنای) شریف خان خوستي د ټنګټکور الې لکه سورنی باجې، ډولک او ډول انځور (# ۲۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.2.6 رنګړی (تولی، توله، غوږګه، کړکی یا نی)

د ټاټوبي لرغوني د ټنګټکور اله ده، چې له پېړيو پېړيو را په دېخوا په بېلا بېلو بڼه جوړه شوي ده او په ټاټوبي کې هم لرغوني پېخليک لري، په کومه بڼه يې چې نوم دی، ترې ښکاره ده چې له کړکي يا غوږګې څخه جوړېږي، او په بېلابېلو اوږدوالي موندل کېږي، عربانو هم په ورته بڼه د پوکي ساز در لوده چې د تولۍ په ډول و دوی ورته قصابه ويل، او نيمګړی ساز يې درلوده چې ورسته يې خپل ځای کړکي ته پرېښوده، تولۍ تر ټولو پنځي ساز د انسان دی، چې ورته د شپون غږ هم وايي، اروپايانو نومړی ساز بشپړ کړه او په بله بڼه يې واړوه چې ورته فلوت وايي، چې د لرګينو الو په منځ تر ټول غوره غږ ښکونکی دی، تولۍ په ټول ټاټوبي کې دود و، په ځانګړي بڼه په شپنو کې چې کله به يې د اسونو، پسونو، اوښانو، څېرليو، غواګانو ګلې پېولې نو د خپل وخت د تېرولو، مشغولتيا او لېوالتيا پوره کولو له پاره به يې تولۍ غږولې. له همدې اړخه په لوی کور کې ورته د شپنو تولۍ (د شپنو رنګړی،د شپنو غوږګی، کړکی، نی، پوپک يا د ولې له لښتې د ډنډر او باسې او يوازې پوټکی يې غږ لېږدوي) وايي. اوسپنيزي، د ژېړو او ښکرو هم جوړېدلې، پېړۍ، پېړۍ وړاندې پېر کې په هرات ښار کې چې د ايران، هند او ترکي پلازمېنه وه د ټنګټکور بله اله چې تونت نومېدله په ښار کې پېرودلې او پلورل کېدلې چې د کب په ډول وي او تور رنګ يې درلوده ډېری زلميانو او نويو زلميانو به غږولې. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۰چوپړی)

۲۸:- د رنګړۍ (تولی، توله،غوږګه، کړکی یا نی) ډولونو انځور (# ۲۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹ :- نورستانی ښځې د رنګړی (تولی) غږولو انځور (# ۲۹ انځور)

۳۰ :- جانان غزنیچي عابد د تولی غږولو انځور (# ۳۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.2.6 ارمونيه، هارمونيه يا باجه:

بادي (هوايي، پوکي، وږمه يي، ببوزي) ساز دی، غږيز نلونو دي چې له پيانو سره ورته والی لري، د پردو يا ببوزو په خورولو سره په لاس باندې په بټنو باندې زورنه راولې او بټنې يې اوز ورکوي، د ارمونيې او اورت ترمنځ بېلوالی پر دې کې دی چې په باجه کې د هواويچې زورنه جريان پورته لورې ته کوي او په اورت کې د هواويچي زورني جريان کوز لورې ته کوي. په لويه کې نوموړی ساز په ولاړه وهل کيږي، او بله بڼه يې هم شتون لري چې په غاړه کې اچول کيږي، د ځانګړي تسمې يا پټۍ په مرسته، نوموړي وسايل پرې او ببوزي (پکي) هم لري چې ورته اکارديون وايي. لکه څنګه چې په افغانستان، هندستان او پاکستان کې ټنګټکور په کلاسيکو ناستو کې او وګړني غونډو کې په غولي باندې سر ته رسوي، هندوانو وکړی شو چې د همدې ساز په سټه لويدېځ ساز هم ورغوي او کشف کړي او په ناسته پرې په نوموړي ساز کړ شي، ارمونيه يې پرې نوم کېښوده، چې په اصل کې لويدېځ ساز دی، هغه سازيان چې پر ولاړه ارموينه وهي دواړو اړخوته يې تناب تړي يا پټۍ او هغه په غاړه او اوږه کې ځوړندوي او بيا يې غږ وي، د ارمونيې غږول په کلاسيک ټنګټکور ډلو کې دود وو، ډيريو سندرغاړو چې اماتور(شوقي، لېوال يا مينه ناک) او فني وو نومړي غږول او نومړی ساز به يې په ربښت بڼه غږو. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۱چوپړی)

۳۱:- د ارمونيې، هارمونيې يا باجې انځور (# ۳۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲:- الله بخښلی احمد ظاهر د شرق الماس د ارمونيې وهلو په دوران له الله بخښلې اوستاد نبی ګل او الله بخښلې اوستاد ولی سره انځور (# ۳۲ انځور)

۳۳:- د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور (# ۳۳ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 3 دوهلو ساز، ضربه يي ساز (چې اله په لاس يا ضربه وهې خپل غږ اوباسي)

6. 3. 1 دايره (د يرا):

د وهلو ساز دی، چې د غوځ، ځېړی، توت او شهوې له لرګې ځخه جوړېږي او د وزې پوستکي ځخه په کوشنۍ او لويه دايره وي بڼه جوړېږي.

د دايرې جوړولو له پاره دېرې د شهوې له لرګې ځخه په ټاکلي پېړوالي تخته او باسي او په اوبو کې يې دوې ورځې ږدي، او بيا يې د دابرې په بڼه ګرد وي، دواړه ژۍ يې سره په ميخونو ټينګ وي، بيا پرې د پسه، ځېرلي، اوزې، کبلۍ، مږ پوستکی چې وړی ترې لرې شوي وي، په هوا کش شوی وي په سريخ باندې يې ژۍ ګانې لږي او پرې تړې يې، په ټول ټاټوبي کې دايره د کسبي هنرمندانو، لېوالو، تاليبانو، ملايانو او ډيری يې د مېرمنو او انجونو په ودونو او ښاديو او کورنيو ناستو کې وهې. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۰چوپړی)

۳۴:- د دايرې (ديرا) انځور (# ۳۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.3.6 ډول:

ستره تبله ده او دوې مخه لري (دواړه لورې يې د غوايي، غوا يا مېخښې پوستکی لري) چې په ډيرايو کښلو کې د ډاول، ټاول، ډاوول هم کښل شوی دی، ډولچي چې ډول يې په پړې تړلی وي او پړی له اوږې تېره وي په څنګ او مخکې يې ځوړند وي په دوې بېلابېلا لاسرکي (دسترک) وهلو باندې وهي او غږ يې وزي، ډولونه ډول ډول ډولونه لري لکه: پکتياوال ډول، لوګری ډول، بلوچی ډول، خلاص ډول، ګرد ډول، يوه مخه ډول، ډولکی يا لغمانی ډول. د ډول وهل او سورني پوکول د ټاټوبي په ټولو سېمو کې دود درلود، په ځانګړي بڼه په بلخ، غور، هرات، پکتيا، لغمان، ننګرهار، لوګر، غزني، هېلمند کې، په ځانګړي بڼه په لرغوني پېر کې په بلخ، پکتيا او هرات کې ځانګړی دود درلود، ډولچي او سورنيچي په لويه کې په ودونو کې، ترو کې، انشر، سياليو، جرګو، ښه راغلاست، نخښه وېشتونکو، اس ځغله ونکو، نېزه وهونکو، مذهبي اخترونو، دودېزو مېلو، لوبغالو په کونجونو، غېړو، وزلوبو، او ټولګټه ودانيو په رسی پرې کونه او بنسټ اېښودنې، لوړ پوړو ودانيو په ودانولو، د سرکونو په رغولو، د ژورو کوهيو او د اوبو ويالو په کېندلو په دوران کې غږول کېږي. د يوه نارمل ډول اوږدوالی ۴۰ سانتي متره، او قطر يې ۲۲ سانتي متره دی، د توت او شوې له ډډ څخه جوړېږي، چې يوه متر ډډ څخه پوستکی او منځ يې د ځانګړې ارې باندې او باسي او بيا يې په رنده او تراش باندې توږې چې ټاکلي اندازې د ۵ سانتي ته يې پېروالی برابر شي، او ژۍ ګانې قطر يې لس سانتي کوشنی وي او منځ يې ترې ستر، او په شکلنه پانه يې ښه مخې چې خويه شي او د غوځانو په پوټکو يې وهي چې قهوي رنګ واخلې، او بيا پرې د غوايي پوستکی کش کوي، او دوې وهونکي موټې (لاسرکي، دسترکي) يې هم له همدغه لرګي څخه جوړ وي، د برابر ډول اوږدوالی ۱۰۰ سانتي مېتره او قطر يې ۸۰ سانتي مېتره وي. (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنديکس اي چوپړی) (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۵چوپړی)

۳۵:- د ټاټوبي لرغوني ډولو انځور (# ۳۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۶:- دوې ډولچیان له دوې ډولو سره، مېرمنو د اتڼ د شیبې انځور (# ۳۶ انځور)

۳۷:- دوې ډولچیان له ډولو سره د ټنګټکور د شیبې انځور (# ۳۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۸:- دوې ډولچيان له دوې ډولو سره ، ځوانانو د اتڼ شيبې انځور (# ۳۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3 .3 .6 ډولک:

د وهلو ساز دی، يوه مخه دی چې دوې تبلې (طبلې) لري په ګردبڅ کې ډېر دود لري، د شهوې او غوځ له لرګيو څخه جوړېږي او پر مخ يې د اوزې پوستکی کش کيږي، د هرې تبلې په سر يې د منځ برخه کې د اته سانتي مترو په کچه ګرده توره ټاپه وهل کيږي، د دې دوارو تبلو يا ګړيو سرونه په پړو باندې کش شوي وي چې ټاکلی کنټرول د کشکولو د تبلې لاندې لورې ته ټينګ وي، چې په کومه کچه يې کش يا سخت کولی شي چې ټينګ يې کړي، د ساز په لاندې برخه کې اسماني رنګه حلقه (توکي) د ساز نه ګرد چارپېره تاوه وي د پانې باندې اغوستل کيږي او وېستل کيږي، ډولک د ډولک په لرګي باندې وهل کيږي چې نومورې لرګی د غوځانو وي، ډولک نغارې ته ورته دی چې په مرکزي اسيا کې دود لري، او لس سره موډرنه ډولک چې په اسبانو کې ټمبل شوي وي ټيټ او جيګ شتون لري، ستره تبله يې ۲۱ سانتي مېتره قطر او ۱۰ سانتي مېتره ژوروالی لري، کوشني تبله يې ۱۹ سانتي مېتره قطر او ۹ سانتي متره ژوروالی لري، د ډولک لرګی هم ۲۴ سانتي اوږدوالی او ۱،۵ سانتي مېتره پېړوالی لري. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۳۹:- ډولک د ډولونو انځور (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

4.3.6 زنګ (تال):

د وهلو ساز دی، له دوې مسي کوشنيو پيالو څخه جوړ شوی دی، چې د هندستان حنياګران يې د سندرو ويلو په دوران کې دواړه پيالې سره جنګوي او چې تر کوم اواز راوځي ورته پام کوي او خپلې پخښې دربه وي، تال او زنګ يو يکړ اواز دی، چې تال په هندستان کې او زنګ په ايران کې دود درلوده، ايران د لارستان اوسيدونکي لېندی (کمانچې) ته تال وايي، لوړې لېندی خلاصه کاسه شاته لري، لوړ لاستي لري د عادي لېنديو څخه دي، درې سپمه لري او له دوې وو يوه، يوه اوسپنېز کوشنيو ديرو څخه جوړ شوي دي چې په لاس کې نېول کيږي او له يوه او بل سره وهل کيږي، نومړی ساز د ټاټوبي په شمال او سويل کې ترې ګټنې اخستل کيږي او په ننګرهار او هرات کې هم له دوې تاره، طبلې او رباب سره وهل کيږي.

۴۰:- د زنګ (تال) انځور (# ۴۰ انځور)

۴۱:- د زنګونو (تالونو) انځور (# ۴۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .3 .6 اړخبغلی، يوه سره (زېر بغلي):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، ايراني تنبک ته ورته دی، چې په ټوله کې د خوشيو له ختي څخه جوړيږي، د اړخبغلي کوشنی سر خلاص وي، او لوی سر يې د اوزي يا د هوسی له پوستکي يا څرمنې باندې پوښل کيږي، د دواړو لاسو د ګوتو باندې وهل کيږي، اړخبغلی ۶۲ سانتي مېتره اوږدوالی او ۱۹ سانتي مېتره قطر لري، نوموړی وګړني ساز چې د شوې له لرګي څخه هم جوړيږي، نومړی ساز د ټاټوبي په خيتځ، شمال او سويل کې ترې سندرغاړې ډېره ګټنې اخلې. په ختيځ کې سرغندوی اړخبغلي وهونکی توتي په نوم و د مهترلام د زيارت کلي اوسيدونکی و، چې ۱۳۱۰ زېږدي کې يې اوستاد ګل محمد ګلکي ته ښودله، د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۳۲چوپړی)

۴۲:- اړخبغلی، يوه سره يا زېر بغلي انځور (# ۴۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6.3.6 تبله (طبله، دوې ګړیه، دوګړې):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، چې په تکراري کلونو کې افغانستان ته راوړل شوي دي، د ډهلي د ښوونځی له پامه طبل او ډول ویوکی له دوې سرو څخه اخستل شوی دی، چې پخوا به یې ورته میردنګ (پخاوج) ویل، تبله له دوې استوانه یې یکړو څخه جوړه شوي ده، چې ستري برخې ته یې بم او کوشنۍ برخې ته یې زیل (کاتي) وايي، چې په اوسني پېر کې د ټنګټکور ناستو کې د افغانستان، هندوستان او پاکستان په قوالي، چشتي په سندرو کې ترې ډېره ګټني اخستل کیږي. په نوې پېر کې برېښنايي او غړېزه ډولکي ډېر ګړندی دود لري په پخښه لرونکي اوسپنېزو ځاپرځای کونکو کې ټینګېږي، چې درې ستر او دوې کوشني ډولونه لري، او درې داني د ژېړو نالبکیه (یوه یې ۴۰، دوپیمه یې ۶۰ او درېیمه یې ۸۰ سانتي متره وي) لري چې ټول د یوې الې په ډول درې غټ ډولونه سره خوا پرخوا دوې کوشني له دوی نه لږ لوړ وړاندې، او دوې نالبکیه یې ښې او یوه نالبکی یې ګسټ لورې یوه د بل له پاسه په ولاړه ټمبل شوي وي. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۳۴چوپړی)

۴۳:- د تبله (طبله، دوې ګړیه، دوګړې) انځور (# ۴۳ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7.3.6 منګی (ګړی):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، چې کلالان منګی جوړ کړي له اومه ختې څخه او د تنور په منځ کې يې ختين ګړی پوخ کړي چې د ابو ساتلو او سړولو ته برابر وي پرې رېږ او د څېرلې پوستکی ټينګ و تړې، او په يوه لاس يې وهي، نوموړي ساز سره نکلي کاسه يا لوښی کاروي چې ځينې وخت يې په نرۍ دړې او اوسپنيز ګلاس کاسه وهي او په ښې لاس يې منګی وهي، منګی چې سر يې ۱۵ سانتي مېتره قطر لري او منځ يې له اوبو تش وي. په ننګرهار، لغمان، کونړ او نورستان کې او د نويو زلمو له لورې په ډېرو کې ډېر وهل کيږي. ,, له يوه لورې په اسانۍ جوړيږي او له بل لورې په اسانۍ لاسته راځي. ،، (جان بيلي، ۱۹۸۸ زيږدی، ۱چوپړی)، (صفی الله، ۲۰۲۲ زيږدی، ۱۱ چوپړی)

۴۴:- د منګي (ګړي) او ټاټکی چې ننګرهاری سرغندوی منګيماری غوث الدين لالا انځور (# ۴۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. يادونه:

د ټاټوبي سرغندوي ربابيان دي اوستاد رحيم خوشنواز، هفته ګل ربابي او سيد حسين اغا، سرغندوی تنبور غږونکی دی اوستاد بهاوالدين مزاري چې نړۍ وال نوم لري، د حراتی دوې تاره غږونکي اوستاد عزيز هروي او اوستاد ګدامحمد دي، سرغندوی ډولچي دی حيات الله قرباغی د خان قرباغي زوی، زرين، چينار ګل وردګ، سرغندوی تبله چې دی اوستاد رحم الله لغمانی، سرغوندوی ارمونيه چي دی اوستاد ګل محمد ګلکی شېرزاد او اوستاد ملاجان ملاګی نيازی، سرغندوی دايره وهونکی دی بريالی هېلمندی، سرغندوی تولی وهونکی دی اوستاد ګل محمد ګلکی شېرزاد، سرغندوی دمبوره چي دی حاجي رنګين شبرغانی.

۴۵:- د کابل اېنټرکانټينينټل هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې اوستاد ګل زمان له ارمونيې سره، ګسټ لاس ته يې ربابي له رباب سره، ښې اړخ ته يې دوګړه چې له دوګړې سره انځور، بل لورې ته زه (ليکوال) له خپلو زوزان سره کوشنی حاجي عمران فردوس، بي بي حاجي سارانيسا ځنځله فردوس، بي بي حاجي ازلدا ځنځله فردوس، حاجي اليا فردوس انځور (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. د انځورونو معلومات

1. د رباب انځور
2. رباب د ښاپ، ځنډي او نس انځور
3. د کابل پوهنتون د هنرونو او ادبياتو پوهنځی زده کړيالي فضيله ضمير انځور
4. د کابل سرينا هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته يې تنبورچي له تنبور سره او ګسټ اړخ ته يې تبله چي له تبله سره انځور
5. د تنبور انځور
6. کابل د هنرونو ستر ښوونځي ښوونکې او د زده کوونکو انځور
7. د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور
8. د چنګ انځور
9. د څلور تاره انځور
10. د دمبورې انځورونه
11. د دوې تاره انځور
12. د غجکې، چېغکې يا رېچکې انځور
13. امين غجکماری چېغکه يا رېچکه يې له مومن غوړيو له ټيم څخه جوړ کړې او وهې يې او کاکړی غاړې ورسره وايي له څو تنو مجاهدو ملګرو سره يې انځور
14. د محلي سندرغاړي فلک بدخشاني غجکماری چې ښي لورې ته يې په ديوال ننګرهاری لنډی رباب ودرولی او کيڼ لاسته يې په ديوال بدخشانی دمبوره ودرولي انځور يې ليکوال پرې کړی
15. د سرېندي يا څرېندې ډولونو انځور
16. د ټاټوبي د ټنګټکور الې چې په منځ کې يې سرېنده ده، ښي اړخ ته يې يو رباب او دوې تولی اېخښې دي او کيڼ لورې ته يې درې تاره اېخښی دی، د ټاټوبي لرغون ټنګټکور توکو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د ټاټوبي بلوڅي ټنګټکور کې د ديرا او سرپنده سره ګډ انځور

18. سرنی د نورستان واماى سېمې پورې اړه لري، د سرنی انځور

19. د شپېرتاره انځور

20. د بينجو انځور

21. لغمان د محلي سندرغاړو د پرې شوې شيبې له بينجو، منګي او چيلمچي سره انځور

22. د واج (وونز) انځور

23. کانټيوا او د نورستانی مېرمنو د ګډې نڅا انځور ,, پيرو مرنډي، ايتالياوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزيم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تيارول ،، (پيرو مرنډي، ۱۹۶۸ زېږدی، ۱۴۱ چوپړی)

24. نورستانيانو د ګډې نڅا انځور

25. د دبه نی (دبنې سورنی) يا د سرنې ډولونو انځور

26. د سورنی او ډول انځور د هوټل په واده کې له سورنيچي او ډولچي سره.

27. سورنی (سورنا، سورنای) شريف خان خوستي د ټنګټکور الې لکه سورنی باجې، ډولک او ډول انځور

28. د رنګړی (تولی، توله، غوږګه، کړکی يا نی) ډولونو انځور

29. نورستانی ښځې د تولی غږولو انځور

30. جانان غزنيچي عابد د تولی غږولو انځور

31. د ارمونيې، هارمونيې يا باجې انځور

32. الله بخښلی احمد ظاهر د شرق الماس د ارمونيې وهلو په دوران له الله بخښلي اوستاد نبی ګل او الله بخښلي اوستاد ولي سره انځور

33. کابل د هنرونو ستر ښوونځي د زده کوونکو انځور

34. د دايرې (ديرا) انځور

35. د ټاټوبي لرغوني ډولونه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

.36 دوې ډولچيان له دوې ډولو سره، مېرمنو د اتڼ د شيبې انځور

.37 دوې ډولچيان له ډولو سره د ټنګټکور د شيبې انځور

.38 دوې ډولچيان له دوې ډولو سره ، ځوانانو د اتڼ شيبې انځور

.39 ډولک د ډولونو انځور

.40 د زنګ (تال) انځور

.41 د زنګونو (تالونو) انځور

.42 اړخبغلی، يوه سره يا زېر بغلي انځور

.43 د تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې) انځور

.44 د منګي (ګړي) او ټاټکی چې ننګرهاری سرغندوی منګيماری غوث الدين لالا انځور

.45 د کابل اينټرکانټينينټل هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې اوستاد ګل زمان له ارمونيې سره، ګسټ لاس ته يې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته يې دوګړهچي له دوګړې سره انځور، بل لورې ته زه (ليکوال) له خپلو زوزان سره کوشنی حاجي عمران فردوس، بي بي حاجي سارانيسا ځنځله فردوس، بي بي حاجي ازلدا ځنځله فردوس، حاجي اليا فردوس انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيبلو ګرافي Bibliography .9

د هغو ليکونو لېست چې په يوې سکالو (موضوع) يا کښونـکي (مولف) پورې اړه و لري.

John Baily, (1973-2003), Music and censorship in Afghanistan, *Music and the Play of Power in the Middle East, North Africa and Central Asia. Laudon Nooshin,*

[http://www.gold.ac.uk/music/staff/baily]

John Baily, (1988), Music of Afghanistan: *Professional Musicians in the City of Herat, Cambridge Studies in Ethnomusicology, Cambridge University Press, UK,*

[http://book(s. google.co.uk/books?id=uSE9AAAAIAAJ&printsec=frontcover&dq=herat+music+john+baily&source=bl&ots=tpnRnJycXk&sig=LDd-UWN_Is2GeTBe1)9fo_s8vT00&hl=en&ei=7iQaTefHDZOKhQeAzaC4Dg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CC0Q6AEwAw#v=onepage&q&f=false]

Louis Dupree, (18/07/2002), Afghanistan, *Oxford University Press, United states of America.*

جان بيلي. دوکتور. (۱۳۵۱څخه تر ۱۳۸۲لېږدی، ۱۹۷۳ څخه تر ۲۰۰۳ زيږدی)، ټنګټکور او سانسور په افغانستان کې، د ټنګټکور ليکی د ځواک ترلاسه کول په منځه ني ختيځ، د افريقا په شمال او منځنی اسيا کې، لندن چاپ ۲۰۰۳ زيږدی ، چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفی الله فردوس. ډیپلوم. انجنیر. (۱۳۸۸ لیږدیز لمریزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه. [http://www.ketabton.com/book/id/820]، [January 31 2016]، 22:18 د شپې.

صفی الله فردوس. ماستر. انجنیر. (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لیږدیز لمریزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېیلې، وړیا پوهنغونډ ویکیپیډیا له پاره لیکنه.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېیلې]،
[November 11 2022]، 11:40 د ورځې.

نصر الدین سلجوقی. (۱۳۸۳ هجري، ۲۰۰۵ میلادی)، موسیقي و تیاتر در هرات، ویراست فرامرز تمنا، تهران، انتشارات توس، شابک ۹۶۴-۳۱۵-۶۲۵-۷، صفحات ۱۴۵-۱۰۷.

https://www.iranketab.ir/book/54224-music-and-theater-in-herat

تحول موسیقي در افغانستان، نوشته داکتر عبدالوهاب مددي.

Published by open concept on Sun, 09/14/2008- 13:46

https://fis-iran.org/fa/irannameh/volxxii/afghan-music

https://soundcloud.com/AhmadZaher

http://www.bbc.co.uk/persian/arts/2013/04/130212_mar_afgmusic_history_music_assadullah_shour.shtml

نګاهي به تاریخچه موسیقي افغانستان

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130426_k03_afgmusic_rap_in_afghanistan_kawoon.shtml

(c) ketabton.com: The Digital Library

تب موسيقي رپ در افغانستان

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130308_mar_afgmusic_farhad_darya_on_afg_music.s

از خاموشي تا جيغ، موسيقي افغانستان در يک دهه گذاشته

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130212_mar_afgmusic_legacy_of_old_artist_siasang.sh

ميراثي که استاد قاسم به موسقي افغانستان بجا گذاشت

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130327_k04_afgmusic_pop_zainab.shtml

سفر از خرابات به پاپ

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130216_afgmusic_groups_hasanzada.shtml

نگاهي به ظهور و افول گروه های موسيقي افغانستان

Simon Broughton, Mark Ellingham, Richard Trillo. (1999) "World Music: Latin & North America, Caribbean, India, Asia and Pacific" p.3

[https://books.google.com.au/books?id=QzX8THIgRjUC&pg=PA3&dq=afghan+music&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjujOq3ubbY

(c) ketabton.com: The Digital Library

AhWJxbwKHQeUCaEQ6AEINzAD#v=onepage&q=afghan%20 music&f=false]

Mikalina (http://www.mikalina.com/Texts/music-afghanistan.htm)

Archived (https://web.archive.org/web/20051104054505/http://www.mikalina.com/Texts/music-afghanistan.htm).

Wayback Machine 2005-11-04 at the

https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/185296

Piero Morandi, Villa-Italian-Traveler-Kafiristan, Luca Villa, 1968. Page # 141
پيرو مرنډي، ایټالیاوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، ۱۹۶۸ زیږدی، ۱۴۱ چوپړی
د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزیم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تیارول،

https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wp-content/uploads/sites/984/2021/03/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf

ABODE
MUSIC AND POEMS

Research papers

MSc.Eng. Safiullah Firdows

January 1, 2023

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library